

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^e JAARGANG

WOENSDAG 26 OCTOBER 1938

No. 1191

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West.
Aangetekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8468.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Riz.
Eenheid in de salariering van het overheidspersoneel? door J. B. C. Ratté	802
De verdeling van het effectenbezit in Nederland door Dr. H. M. H. A. van der Valk	804
Bewegingen op langen termijn in den Amerikaanschen woningbouw door Prof. Dr. J. Tinbergen	806
De belastingwetgeving der Vereenigde Staten in 1938 door Dr. F. E. Schmey	808
De beleggingswaarde van den landelijken eigendom in Nederland door Ir. J. P. van Lonkhuyzen	811
Verplichte afschrijving op huizenbezit wenschelijk? door Dr. Ir. F. P. Bakker Schut	812
De Rijksmiddelen over September	815
AANTEKENINGEN:	
Een kanttekening bij het Rapport-Van Vuuren door H. D. Baars	816
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	817
ONTVANGEN BOEKEN	817
MAANDDIJFERS:	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	818
Statistieken:	
Indexcijfers van Groothandelsprijzen	817
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	819, 820

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Reeds in ons vorig overzicht konden wij constateren, dat in het begin van de nieuwe week Ponden een aanmerkelijk gunstiger tendens aan den dag legden. Dit hield vooral verband met het feit, dat het Engelsche Equalisation Fund krachtig had ingegrepen, waardoor men den indruk kreeg, dat de autoriteiten een minimumgrens hadden gefixeerd en voorloopig althans een verdere daling niet wenschten. Toen daarna de ingetreden koersstijging niet werd gevolgd door absorberen van Dollars door de monetair autoriteiten, doch deze de stijging rustig lieten doorwerken, keerde het vertrouwen in de munt tot op zekere hoogte weer terug. De psychologische druk op den Pondenkoers, die veroorzaakt was door het gebrek aan overtuiging, dat de monetair autoriteiten eenige limite voor de daling gesteld hadden, werd toen weggenomen. Daarbij kwam, dat de Dollar deze week weer in een kwaad gerucht kwam met het oog op de kwestie der verlenging van de devaluatiebevoegdheid van den President. De stemmingen op het gebied van muntwaardeering zijn nog steeds zeer wisselvallig, en gevoelig voor de kleinste impuls. En het internationaal zwerfende kapitaal is een kruidje-roer-mij-niet, dat op de minst betekenende indicatie vlucht.

Over de verdere toekomst van het Pond valt nog weinig te voorspellen. De onbevredigende betalingsbalanspositie blijft een feit, en het is zeer de vraag of een muntwaardedaling met enkele procenten een noemenswaarde invloed kan hebben. Wellicht is men intusschen te Londen tot de conclusie gekomen, dat men niet langs den weg van verdere devaluatie maar met andere middelen tot verbetering van de situatie moet komen. En misschien ook heeft men inmiddels uit New-York een wenk gekregen om niet op dezen weg voort te gaan, en is de kwestie van de devaluatiemachtiging toch niet toevallig daar aan de orde gesteld, maar om Engeland te wijzen op de nuttelosheid van een maatregel op monetair gebied, welke niet in direct overleg met New-York wordt getroffen. Hoe dit alles zij, de onrust op het terrein van de wisselkoersen is weer eens gewekt, en de schijn van defacto-stabilisatie is weer verstoord.

De Fransche Franc is in overeenstemming met de Pondennotering verbeterd, de situatie van deze valuta geeft in den laatsten tijd weinig verandering te zien, terwijl naar het schijnt het Fransche Egalisatiefonds het ook betrekkelijk rustig heeft. Zwitsersche Francs, die den laatsten tijd, naar wij reeds in ons vorig overzicht schreven, zich weer meer op het Pond oriënteerden, waren in sympathie met het Pond beter.

Dollars waren aanvankelijk aangeboden als gevolg van den boven ceds gereleveerden tijdelijken Dollarangst, maar de notering werd door het Egalisatiefonds op 1.83% gehouden, op welk peil het fonds flinke bedragen kreeg toegewezen. Blijkbaar had echter toen de markt teveel verkocht, want later steeg de koers weer.

De geldmarkt is weer geheel teruggekeerd tot de oude lethargie uit de periode vóór de internationale crisis, getuige ook de toewijzingsbasis voor den laatste uitgifte van schatkisppapier voor het Egalisatiefonds. De beleggingsmarkt was een kleimigheid in reactie. De jongste publicaties vanwege het beleggersfront zijn daaraan wellicht niet geheel vreemd.

EENHEID IN DE SALARIEERING VAN HET OVERHEIDSPERSONEEL?

De beschouwing van Dr. F. Breedvelt in het nummer van 14 Sept. jl.¹⁾ heeft reeds in de vakpers geschrijf uitgelokt, dat sterk herinnert aan de periode, toen men de juistheid van een loonregeling voor overheidsperoneel afmat naar op een bepaalde manier berekende minimum- of maximum-loonen.

Sinds eenige jaren was dat geluid vrijwel verstomd, maar bij de eerste de beste gelegenheid blijkt weer, tot hoe verscheiden conclusie overigens heel objectief bedoelde vergelijkingen kunnen leiden.

Een reële vergelijking van de loonen van het rijksperoneel en die van gemeentepersoneel vordert heel wat meer gegevens, dan in bedoeld artikel zijn verwerkt.

Het is namelijk zeer wel mogelijk, dat in een gemeente met op papier lager minima en lager maxima in de werklieden-loonregeling toch de personeelkosten zelfs aanzienlijk hooger kunnen zijn dan in een overigens vergelijkbare gemeente met hooger loongrenzen.

Wil men zoowel het financieele motief als het zuiver loontechnisch criterium recht doen wedervaren, dan moet men aan de indeeling van het personeel en aan het verband tusschen rang en soort arbeid een beslissende beteekenis toekennen.

In verschillende gemeentelijke salarisregelingen kwam voor de commiezen een hooger salarisgrens voor dan bij het Rijk en deze gemeenten werden aanvankelijk met zachten drang, later met dwang ertoe gebracht de salariering dezer administratieve ambtenaren te verlagen tot rijkspeil. Zoo geschiedde ook in een middelgrootte gemeente, welker naam ik vriendelijkheidshalve verzwijgen zal. Maar tegelijkertijd werden de commiezen bevorderd tot... hoofdcommies.

Dit verhaal is vanzelfsprekend ietwat een charge, maar ieder, die de practijk kent van de toepassing van een loonregeling voor overheidsperoneel, weet maar al te goed, dat hier het zwaartepunt ligt.

Dat geldt bijv. al dadelijk in beslissenden zin voor het maximum der werklieden-klassen.

In een gemeente als Rotterdam bijv. komen in de hoogste werkliedenklasse naast de kras-vaklieden een aantal speciale vaklieden voor, doch in de laagste klassen der regeling voor de ambtenaren op jaarloon vindt men eenzelfde soort werkkrachten terug. Hiervoor gelden andere salarisgrenzen en het werkelijke maximum voor werkkrachten, welke men in den wandel werklieden noemt, ligt dan ook ergens anders dan op het eind van de hoogste groep der loonen, welke Dr. Breedvelt heeft berekend. Hetzelfde geldt voor de indeeling in de verschillende klassen, en in veel sterker mate dan menig een wel veronderstelt.

Hierin schuilt naar mijn opvatting de oorzaak, dat het streven van het Departement van Binnenlandsche Zaken naar unificatie van loon- en salarisregelingen voor rijks- en gemeentepersoneel op de manier van de schaaft erover niet tot het gewenschte resultaat leidt.

Trouwens met verschillende gemeentebesturen is overleg gevoerd van heel wat breeder en daardoor juister omvang en aldus konden althans op verschillende detailpunten regelingen ontstaan, welke de unificatie meer benaderden dan gebruikelijk was.

Het is wellicht interessant aan te geven, hoe in een groote gemeente als Rotterdam het probleem werd gevoeld en hoe naar een redelijke oplossing werd gestreefd.

Zoals reeds werd opgemerkt, moet men een loonregeling voor overheidsperoneel niet op een willekeurige plaats in twee stukken knippen, maar de „lagere” ambtenaren-klassen in de beschouwing betrekken, waar zij behooren. Het feit, of het inkomen van den man per week dan wel per jaar wordt be-

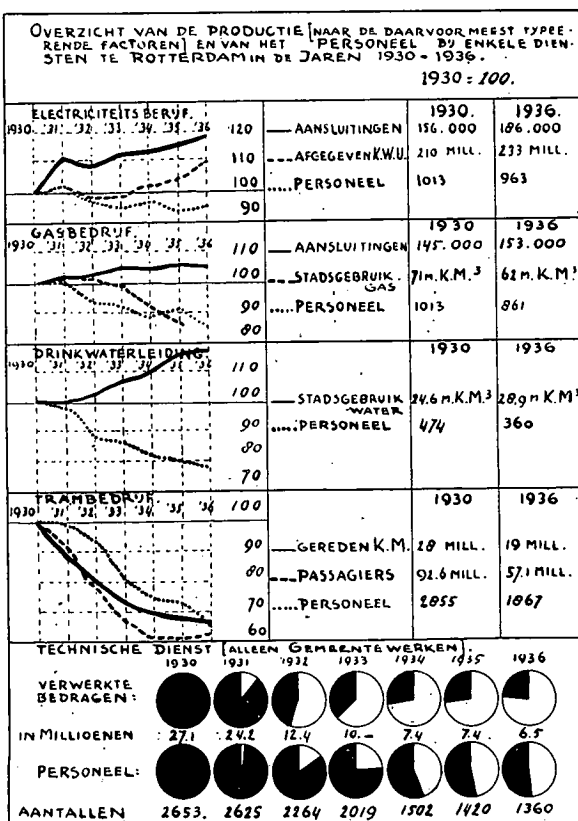
rekend, is toch salaris-technisch van geen beteekenis.

Wel van beteekenis acht ik het, dat men steeds de samenstelling van het personeel in het oog houdt.

Gedurende eenige jaren is een vrijwel algemeene loonkorting in procenten en in étappes ingevoerd. De laatste zoodanige verlaging is van 1 Januari 1936.

In die jaren had men ook veel personeel ontslagen, waaronder het tijdelijke, d.w.z. het op het minimumloon of daaromtrent werkende personeel. Bevorderingen waren zoo goed als algemeen achterwege gebleven, maar dit voordeel werd teniet gedaan doordat het eenvoudige werk der weggestuurden tijdelijk werd gedaan door hooger geklasseerde werkkrachten.

Niet in alle deelen der gemeentehuishouding viel dit verschijnsel in dezelfde mate waar te nemen; het hierna volgende beeld van den invloed van het conjunctuurverloop op de gemeentelijke bedrijven en diensten geeft intusschen wel een indruk van de groote moeilijkheden, welke een gemeente van omvang in crisistijd heeft te overwinnen ter handhaving eener doelmatige personeelpolitiek.

Een der eerste maatregelen, welke door het Gemeentebestuur van Rotterdam werd getroffen, was het afvloeden van oudere ambtenaren en werklieden, met gevolg, dat na betrekkelijk korten tijd in omvangrijker mate kon worden overgegaan tot aanstellen van oud-leerlingen der ambachtsscholen als werklieden, en jeugdige technische en administratieve krachten als ambtenaren.

Voordat in den loop van 1937 hiertoe kon worden overgegaan bood de samenstelling van het Rotterdamse gemeentepersoneel, met uitzondering van de politie en het onderwijs, het hieronder weergegeven beeld.

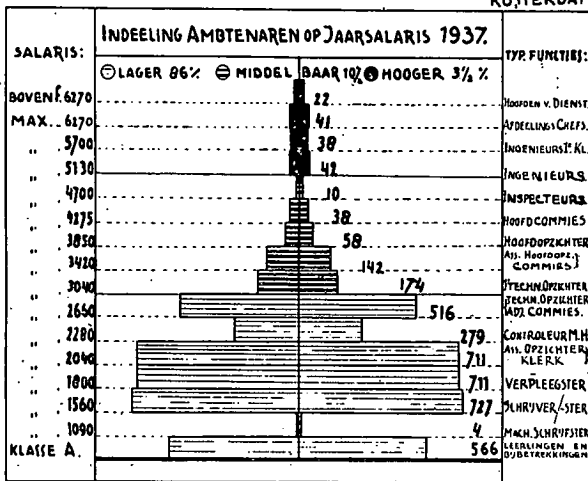
Een analyse van de samenstelling van het gemeentepersoneel leert ons — en dit is voor de vergelijking met Rijksperoneel van belang — dat de Gemeente Rotterdam althans een naar verhouding tot het particuliere bedrijfsleven zeer groot aantal werkkrachten in dienst heeft, gelegen tusschen handarbeiders en eigenlijke hoofdarbeiders. Voorts is het aantal ambtenaren t.o.v. het aantal werklieden zeer aanzienlijk.

In onderstaande grafieken zijn de gegevens van 4079 ambtenaren tegenover 6437 werklieden verwerkt.

Deze ontwikkeling gaat nog steeds voort en het lijkt geen twijfel, dat binnen afzienbaren tijd beide groepen even sterk zullen zijn. In toenemende mate

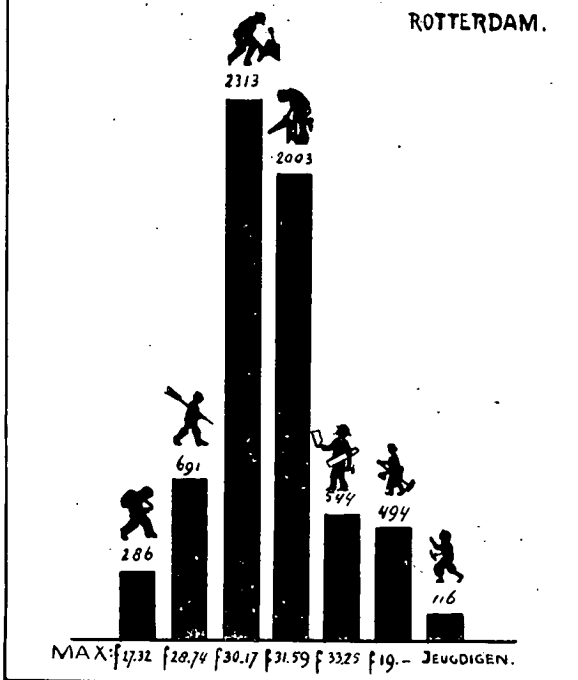
¹⁾ De loonen der gemeente-werklieden in de huidige periode van laagconjunctuur.

ROTTERDAM.

INDEELING WERKLIEDEN 1937.

ROTTERDAM.

immers heeft de gemeente behoefte aan werkrachten, die geschikt zijn voor controleerend werk en die het contact met de burgerij moeten verzorgen. De ervaring heeft geleerd, dat de gemeente, en wat vakbekwaamheid en wat karaktereigenschappen betreft, zeer hoge eischen moet stellen; een groot gedeelte der ambtenaren op jaarloon in de laagste klassen wordt dan ook gerecruteerd uit de werklieden.

De als jeugdig electriciën beginnende vakman kan via de werkliedenklasse in de ambtenarengroepen terecht komen als controleur, als onderbaas, e.d.

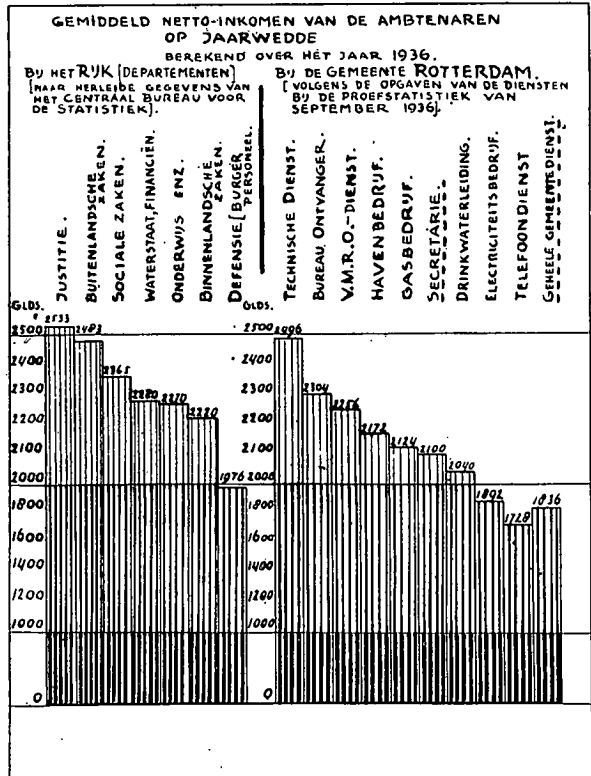
Daarnaast heeft de gemeente groote behoefte aan personeel voor allereenvoudigsten administratieven arbeid, hetwelk en wat betreft het milieu, waaruit deze werkrachten voortkomen en de opleiding en capaciteiten, waarover zij beschikken, geheel gelijk is te stellen met de bedoelde abiturienten der ambachtsscholen.

Het behoeft geen betoog, dat deze groep, welke met de hierboven bedoelde uit de werkliedenklasse voortgekomen werkrachten thans rond 1500 man telt, een element vormt van beslissende betekenis bij de vergelijking met andere gemeenten of het Rijk.

Wil men dus tot een algemeene vergelijking komen, dan moet men daartoe niet bezigen de minima en de maxima der loon- en salarisregelingen, maar de gemiddelde netto-inkomens van ambtenaren of werklieden en dan zoo gedetailleerd mogelijk naar de ver-

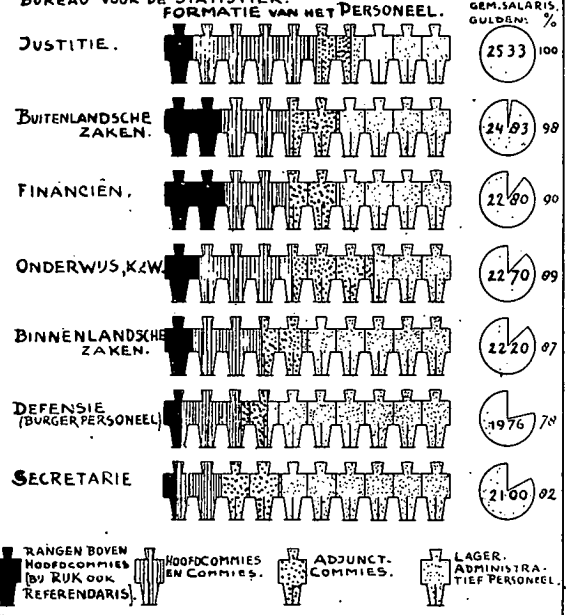
schillende diensten en bedrijven voor wat de gemeente en de departementen voor wat het Rijk betreft.

Een dergelijk overzicht laten wij hieronder volgen, wat betreft het gemiddeld netto-inkomen en wat betreft de administratieve functies.

AANSCHOUWELIJKE VOORSTELLING VAN DE FORMATIE VAN HET ADMINISTRATIEVE PERSONEEL BIJ ENKELE DEPARTEMENTEN VAN ALGEMEEN BESTUUR EN BIJ DE SECRETARIE VAN ROTTERDAM. GEGEVENS BETREFFENDE DE DEPARTEMENTEN ONTLEEND AAN JAARBOEKJE 1937-1938 VAN DEN BOND VAN AMBTENAREN BIJ DE DEPARTEMENTEN. FORMATIE VAN DE SECRETARIE OP 31 DECEMBER 1936.

GEMIDDELD SALARIS BIJ DE DEPARTEMENTEN EN BIJ DE SECRETARIE VOOR DEPARTEMENTEN HERLEIDE GEGEVENS VAN HET CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK.

Uit het voorgaande zal het echter den lezer duidelijk zijn geworden, dat zelfs de zoeven genoemde vergelijkingsmethode niet steeds objectief bruikbaar is. Wil men komen tot werkelijk objectieve vergelijking en daarna unificatie in de loonregelingen voor het overheids personeel, dan zal naar mijn opvatting een andere weg moeten worden gezocht, zoals in Rotterdam is ingeslagen, teneinde behoorlijke uniformiteit voor gemeentepersoneel bij verschillende diensten en bedrijven tot stand te brengen en te handhaven.

Daarover in een volgend artikel.

J. RATTE.

DE VERDEELING VAN HET EFFECTEN- BEZIT IN NEDERLAND.

Voor een inzicht in den aard van de financieele structuur van een land is het noodzakelijk de verdeling van het effectenbezit te kennen tusschen de individueele beleggers eenerzijds, de institutioneele beleggingsinstellingen anderzijds. Een dergelijk onderzoek is door ons ingesteld op grond van de positie dezer instellingen per einde 1935¹⁾; het resultaat hiervan is in de volgende tabel (No. I) neergelegd.

Tengevolge van gebrek aan voldoende gegevens moesten verschillende schattingen worden gemaakt. Dit betreft in de eerste plaats zoowel het totale vermogen van alle particuliere pensioenfondsen als dat van alle stichtingen en vereenigingen.

Het totaal bedrag der particuliere pensioenfondsen is door Dr. Sternheim op één milliard Gulden geschat²⁾. Het grootste pensioenfonds (dat van de Koninklijke), dat meer dan f 300 millioen bedroeg, is voor het grootste deel belegd in buitenlandsche fondsen; ook de pensioenfondsen van andere internationale concerns in ons land bestaan waarschijnlijk voor een deel uit buitenlandsche effecten. Vandaar dat wij hebben aangenomen, dat van het totale bedrag van één milliard ongeveer een half milliard Gulden in Nederlandsche fondsen is belegd.

Het totale vermogen van alle stichtingen en vereenigingen in ons land is door ons, op grond van de belastingen in de doode hand, geschat op ongeveer één milliard Gulden.

Bij deze twee groote groepen hebben wij verder aangenomen, dat dezelfde beleggingsgewoonten worden gevolgd als bij de spaarbanken en levensverzekeringsmaatschappijen. De onderverdeling in de verschillende soorten obligaties is bij deze twee groepen op deze basis doorgevoerd.

Samenvatting van het onderzoek.

De financieele instellingen in Nederland zijn naar haar aard gesplitst in geldmarkt-, geld- en kapitaalmarkt- en kapitaalmarktinstellingen³⁾. In de groote

¹⁾ Met behulp van enkele studenten van het Practicum van het Nederlandsch Economisch Instituut.

²⁾ Zie „De Kroniek” van 15 Februari 1938.

samenfattende tabel zijn de geldmarktinstellingen (de banken) niet opgenomen, omdat zij op het tijdstip van onderzoek slechts weinig belangen bij effecten hadden en de balanssen van verschillende banken (per 31 December 1935) niet een voldoende specificatie gaven. Om een volledig inzicht te geven in de structuur van de financieele instellingen, zijn de banken evenwel in nevenstaande tabel (No. II) opgenomen.

Deze tabel onderstreept nog eens het gezonde karakter van de financieele structuur van ons land, wat de beleggingen op langen termijn betreft. Van het totaal bedrag aan effecten, dat in het bezit is van financieele instellingen, hielden de banken per einde 1935 slechts een half procent. Het grootste deel van het effectenbezit is in handen van kapitaalmarktinstellingen, wier passiva daarop geheel zijn ingesteld.

Bovendien komt in deze tabel duidelijk tot uiting het bekende verschijnsel, dat het beleggingsgebied van de kapitaalmarktinstellingen in Nederland vrijwel uitsluitend (semi-)overheidsobligaties, pandbrieven en hypotheeken voor woningen⁴⁾ omvat. De beleggingen in industriele obligaties zijn niet opgenomen, maar deze bleken bij de door ons onderzochte instellingen niet groot te zijn, of waren niet van verzamelposten af te splitsen. In dit verband moge er op worden gewezen, dat het onderzoek belemmerd werd door de weinig uniforme en vaak samengestelde balansposten. Hieraan is ook het tweetal posten „Niet gespecificeerd” in onderstaande tabel toe te schrijven.

Het bezit van aandelen is zeer gering en dit bezit is nog vrijwel geheel in handen van de kapitaalmarktinstellingen.

³⁾ Onder kapitaalmarktinstellingen verstaan wij die instellingen, welke activa en passiva geheel of bijna geheel uit vorderingen of verplichtingen op langen termijn bestaan. De geld- en kapitaalmarktinstellingen hebben in dit opzicht een gemengd karakter, omdat een deel van de vorderingen en verplichtingen op langen, een ander deel op korten termijn luidt.

Indien wij verder van financieele instellingen spreken, zijn daarmede ook de fondsen enz. bedoeld.

⁴⁾ De verdeling in hypotheeken op woningen en landerijen is niet mogelijk. Vandaar dat wij ons tot de eerste categorie hebben beperkt. De onnauwkeurigheden, die daaruit voortvloeien kunnen wij helaas niet vermijden.

I. Samenstelling van de beleggingsportefeuille van financieele instellingen en fondsen per 31 December 1935.
(in millioenen Guldens.)

	Geld- en kapitaalmarktinstell.					Kapitaalmarktinstellingen								Algemeen totaal	
	Rijkspost-spaarbank	Particuliere spaarbanken	Boerenteenbanken	Postchèque- en girodienst	Totaal	Levensverzekeringsmijnen	Sociale fondsen	Staatspensioenfondsen	Semi-overheidspensioenfondsen	Particuliere pensioenfondsen 1)	Stichtingen en Vereenigingen 1)	Instellingen v. gemeente-crediet	Hypotheekbanken		Totaal
Obligaties.															
Staat der Nederlanden.....	256.6	53.9	11.8	26.2	348.5	31.2	29.7	88.0	9.2	112.5	225.0	—	—	495.6	844.1
Ned.-Indisch Gouvernement.....	63.9	24.0	5.1	—	93.0	21.8	30.1	42.0	2.4	50.0	100.0	—	—	246.3	339.3
Gemeenten, Provinciën enz.	52.3	114.3	26.4	—	193.0	39.6	17.1	19.8	4.9	87.5	175.0	—	—	343.9	536.9
Id. Ned.-Indië.....	—	1.5	—	—	1.5	2.5	0.2	5.6	0.7	—	—	—	—	9.0	10.5
Niet gespecificeerd.....	—	—	—	36.1	36.1	8.4	—	—	—	—	—	—	16.8	25.2	61.3
Totaal overheidsobligaties.....	372.8	193.7	43.3	62.3	672.1	103.5	77.1	155.4	17.2	250.0	500.0	—	16.8	1.120.0	1.792.1
Onderhandsche leeningen.															
Staat der Nederlanden.....	—	—	—	—	—	—	140.6	353.2	—	—	—	—	—	493.8	493.8
Ned.-Indisch Gouvernement.....	—	—	—	—	—	—	84.1	96.2	—	—	—	—	—	180.3	180.3
Gemeenten, Provinciën enz.	95.6	45.8	20.7	—	162.1	191.6	82.4	302.2	14.1	—	—	102.9	—	693.2	855.3
Id. Ned. Indië.....	—	—	—	—	—	—	0.5	8.0	—	—	—	—	—	8.5	8.5
Niet gespecificeerd.....	—	—	—	51.2	51.2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51.2
Totaal onderhandsche leeningen ..	95.6	45.8	20.7	51.2	213.3	192.1	307.1	759.6	14.1	—	—	102.9	—	1.375.8	1.589.1
Totaal der overheidsleeningen	468.4	239.5	64.0	113.5	885.4	295.6	384.2	915.0	31.3	250.0	500.0	102.9	16.8	2.495.8	3.381.2
Semi-overheidsobligaties															
Id. Ned.-Indië.....	39.4	68.4	3.1	14.8	125.7	9.5	38.8	19.9	3.3	25.0	50.0	—	—	168.9	296.9
Totaal semi-overheidsobligaties....	41.6	68.4	3.2	14.8	128.0	11.6	47.5	31.1	3.7	25.0	50.0	—	—	168.9	296.9
Pandbrieven															
Hypotheeken.....	15.7	—	3.1	4.1	22.9	22.1	28.4	36.7	3.1	45.0	87.0	—	—	222.3	245.2
Totaal hypotheeken.....	—	176.6	10.5	—	187.1	362.2	16.0	56.8	18.6	165.0	333.0	—	948.0	1.899.6	2.086.7
Aandelen															
Totaal aandelen.....	—	1.5	0.8	—	2.3	13.8	—	0.1	1.6	—	—	—	—	15.5	17.8

¹⁾ Zeer ruwe schatting.

II. Verdeeling van het effectenbezit tusschen de verschillende financieele instellingen (in miljoenen Guldens).

	Geldmarkt- instellingen	Geld- en kapitaal- markt- instellingen	Kapitaal- markt- instellingen	Totaal
Overheidsobligaties enz. ...	16.1	885.4	2,495.8	3,397.3
Semi-overheidsobligaties..	—	128.0	168.9	296.9
Pandbrieven	1.1	22.9	222.3	246.3
Totaal.....	17.2	1,036.3	2,887.0	3,940.5
Aandeelen	11.5	2.3	15.5	29.3
Aandeelen en obligaties ..	28.7	1,038.6	2,902.5	3,969.8
Hypotheeken	4.4	187.1	1,899.6	2,091.1
Totale beleggingen op langen termijn....	33.1	1,225.7	4,802.1	6,060.9
Percentage van het totaal	0.5 %	20 %	79.5 %	100 %

Tenslotte blijkt uit het onderzoek, dat het bezit van de financieele instellingen aan Nederlandsche effecten en hypotheeken einde 1935 ongeveer f 6 milliard bedroeg. Voor een inzicht in de juiste verhoudingen op de kapitaalmarkt dient het bezit aan pandbrieven ad f 246 miljoen te worden afgetrokken⁵⁾. Men komt dan tot een totaal bezit van ruim f 5.7 milliard op genoemd tijdstip. Neemt men echter uitsluitend het bezit aan Nederlandsche obligaties en pandbrieven (dus zonder hypotheeken en aandeelen), dan komen wij tot een bedrag van bijna f 4 milliard, dat in het bezit van financieele instellingen in Nederland is.

Betekenis van de financieele instellingen voor de kapitaalmarkt.

Tot dusverre is het belang van de financieele instellingen ten opzichte van de belegging in obligaties enz. in *onderling* verband onderzocht. Van betekenis is eveneens het belang van de gezamenlijke beleggingen van deze instellingen ten opzichte van de totale beleggingen in de betreffende leeningen enz. na te gaan. Daarmede wordt tevens de rol van het beleggend publiek op de beleggingsmarkt openbaar.

De volgende tabel (No. III) geeft een inzicht in deze verhoudingen.

Uit dit overzicht kunnen verschillende conclusies worden getrokken.

1e. Over het algemeen bevindt de kleinste helft van de schuld op langen termijn van de Overheid en van de (semi-)Overheidsinstellingen zich in handen van financieele instellingen: Indien wij aannemen, dat de rest zich bij de particuliere beleggers bevindt, domineeren deze dus op de markt voor Overheidsfondsen; dit is vooral het geval op de markt voor Indische overheidsobligaties. Indien uitsluitend de obligaties van de Overheid in Nederland (inclusief de semi-overheidslichamen) genomen worden, dan bevindt zich

III. Bezit aan effecten in Nederland aan het einde van 1935 (in miljoenen Guldens).

	Het totaal uitstaande bedrag	In bezit van financieele instellingen	Percentage v.h. totaal uitstaande bedrag
Staatsschuld v. Nederland ¹⁾	2,705.7	1,337.9	49 %
Id. van Ned.-Indië.....	1,496.0	519.6	35 %
Gemeenten, provinciën enz.	2,819.4	1,392.2 ²⁾	49 %
Id. Ned.-Indië.....	— ³⁾	19.0	—
Obligaties enz. van semi- overheidsinstellingen in Nederland	500.0 ⁴⁾	296.9	—
Id. Ned.-Indië.....	— ³⁾		
Pandbrieven	922.2	246.3	27 %
Niet gespecificeerd ⁵⁾	—	112.5	—
Totaal bedrag aan obligaties	8,443.3	3,924.4	46 %
Beurswaarde van Ned. aan- deelen	4,279.0	19.2	0.4 %
Totaal obligaties en aan- deelen	12,722.3	3,943.6	31 %

¹⁾ Gefundeerde schuld. ²⁾ Onderhandsche leeningen inbegrepen. ³⁾ Onbekend. ⁴⁾ Zeer ruwe schatting. ⁵⁾ Bedragen van niet-gespecificeerde obligaties in handen van financieele instellingen.

ongeveer de helft in handen van financieele instellingen.

2e. Op de hypotheekmarkt is ongeveer 40 pCt. van de uitstaande hypotheeken voor woningen in handen van particulieren⁶⁾. Een ander licht op deze verhouding werpt echter de verdeeling van de pandbrieven. Zoals uit de derde tabel blijkt, is meer dan de helft van de uitstaande pandbrieven in het bezit van particulieren, die dus niet alleen direct maar ook indirect een aanzienlijken steun voor de hypotheekmarkt vormen. In dit licht beschouwd, is het belang van de particuliere beleggers bij de hypotheekmarkt voor woningen ongeveer 60 pCt.

3e. Het beleggend publiek als groep is dus op de gezamenlijke markt voor Nederlandsche (semi-)overheidsobligaties en van hypotheeken iets belangrijker dan de financieele instellingen; het verschil is echter niet groot.

Vereenvoudigde veronderstellingen.

Er zij hier nogmaals op gewezen, dat het onderhavige onderzoek voor een deel op schattingen berust, zoodat ook de conclusies met een zekere reserve moeten worden aanvaard. Het gaat bij dit onderzoek echter niet in de eerste plaats om precies nauwkeurige gegevens; een globaal inzicht kan reeds verhelderend werken, zooals wij zullen aantoonen. Indien men over nauwkeurige gegevens wil beschikken, is een dergelijk onderzoek niet uit te voeren. Verschillende ondernemingen maken zelfs niet den omvang van haar pensioenfondsen bekend. (Zie de genoemde Kroniek van Dr. Sternheim).

Verder is in dit onderzoek uitgegaan van de veronderstelling, dat de twee eenige groepen op de beleggingsmarkt de financieele instellingen en het publiek zijn. Dit is in zooverre onjuist, dat ook ondernemingen effecten kunnen aanhouden. Op grond van enkele steekproeven, door ons genomen, meenen wij, dat deze factor niet belangrijk is. Wel van betekenis kan daarentegen het bezit aan Nederlandsche obligaties enz. van buitenlanders, zoowel van particulieren als van financieele instellingen zijn. Op dit punt tasten wij geheel in het duister. Wij hebben dus de veronderstelling van twee groepen aangehouden.

Het bovenstaande beeld van de verdeeling van de beleggingen in Nederland is een momentopname van bijna 3 jaar geleden. In deze periode valt het loslaten van den gouden standaard en de sterke daling van den rentestand, welke zonder twijfel verschuivingen hebben teweeggebracht. Het zou van groot belang zijn om het door ons ingestelde onderzoek nauwkeuriger te maken en van jaar tot jaar te volgen. Dan zou men ook kunnen nagaan, of de betekenis van de groote beleggingsinstellingen voor de beleggingsmarkt, niet alleen absoluut, maar ook relatief toeneemt. Deze vraag is ook van belang met het oog op de politiek van het Beleggerskartel⁷⁾, dat in het begin van dit jaar is gevormd.

Macht van het Beleggerskartel.

Op grond van de bovenstaande gegevens kan worden nagegaan, welke betekenis het Beleggerskartel voor de kapitaalmarkt heeft. Indien wij aannemen, dat alle geld- en kapitaalmarktinstellingen, met uitzondering van de banken, welke in ons onderzoek zijn betrokken, zijn toegetreden, dan zou het kartel aan

⁵⁾ Om dubbeltellingen te voorkomen, omdat tegenover de pandbrieven weer hypotheeken staan.

⁶⁾ Zie voor een schatting van den omvang en samenstelling van de hypotheekmarkt voor woningen ons artikel in E.-S.B. van 22 Juni jl.

⁷⁾ Wij gebruiken het woord Beleggerskartel i.p.v. Beleggersfront, dat zich helaas al heeft ingeburgerd. Ten onrechte! Dan zou men elk kartel een front kunnen noemen, omdat tegenover elk kartel een groep consumenten staat, die zich terecht of ten onrechte benadeeld gevoelen. Hiermede is echter niets ten gunste of ten ongunste van het Beleggerskartel gezegd. Het vraagstuk van de politiek van het Beleggerskartel is zeer ingewikkeld, omdat het van verschillende kanten benaderd kan worden.

Nederlandsche obligaties en pandbrieven, volgens den stand van einde 1935, een bedrag controleeren van bijna *f* 4 milliard. Het bezit aan buitenlandsche obligaties van enkele pensioenfondsen inbegrepen, zou de contrôle zich over bijna *f* 4.5 milliard aan obligaties en pandbrieven uitstrekken; voor de Nederlandsche kapitaalmarkt hebben de buitenlandsche obligaties echter geen belang. Indien men het bezit van hypotheken mederekent, stijgt het bedrag, dat het Beleggerskartel volgens bovenstaande gegevens en onder de door ons aangenomen veronderstellingen, afgezien van buitenlandsche effecten zou kunnen controleeren tot ongeveer *f* 6 milliard.

Vaststaat echter, dat niet alle financieele instellingen, fondsen enz. zijn aangesloten. Zoo zijn de hypotheekbanken, die wel in onze berekening zijn opgenomen, niet tot het Beleggerskartel toegetreden. Dienengevolge moet het bedrag van ongeveer *f* 6 milliard met één milliard verminderd worden. Nemen wij verder aan, dat van de particuliere pensioenfondsen, stichtingen, vereenigingen enz. slechts de helft is toegetreden, dan komen wij op grond van de gegevens per einde 1935 tot een bedrag van ongeveer 4.3 milliard gulden, dat het Beleggerskartel controleert⁸⁾. Dit bedrag moet thans iets grooter zijn, omdat het vermogen van deze instellingen intusschen is gegroeid.

In verband met de weigering van het Beleggerskartel om aan de conversie-emissies van verschillende gemeenten mede te doen, is het bezit aan obligaties en credieten aan Nederlandsche gemeenten van speciale beteekenis. Het is uit het onderzoek gebleken, dat, indien alle genoemde instellingen zijn aangesloten, het kartel ongeveer de helft van de uitstaande leeningen van de gemeenten controleert. Dit cijfer heeft betrekking op een gemiddelde, maar het is zeer goed mogelijk, dat van de eene gemeente meer dan de helft, van een andere gemeente minder dan de helft onder contrôle van het kartel staat. In dat geval zal het kartel dus bij de eene emissie ook een sterkere positie innemen dan bij een andere emissie.

Tenslotte wordt door dit onderzoek ook nog een ander punt duidelijk. Laten wij eenvoudigheidshalve aannemen, dat het kartel thans ongeveer *f* 4.5 milliard aan overheidsleeningen, hypotheeken enz. controleert en dat de gemiddelde rente van alle obligaties enz. 3½ pCt. bedraagt en zonder het optreden van het kartel 3 pCt. zou hebben bedragen. Dan leert een eenvoudige berekening, dat de rente-inkomsten van het totaal belegde bezit ad *f* 4.5 milliard in het laatste geval even groot zouden zijn als in het eerste geval bij een belegd bezit van ongeveer *f* 3.8 milliard. Met andere woorden, het Beleggerskartel kan onder de door ons aangenomen veronderstellingen *f* 700 miljoen onbelegd laten en toch dezelfde rente-inkomsten genieten, waarbij het bovendien nog ontheven is van het grootere risico van een additioneel verlies van koersdaling bij stijging van de kapitaalrente⁹⁾. Wij meenen, dat hiermede de beteekenis van de oprichting van het Beleggerskartel en van zijn optreden voor de kapitaalmarkt wel zeer duidelijk naar voren komt. v. d. V.

⁸⁾ Het bezit aan vaste goederen is in al onze berekeningen buiten beschouwing gelaten.

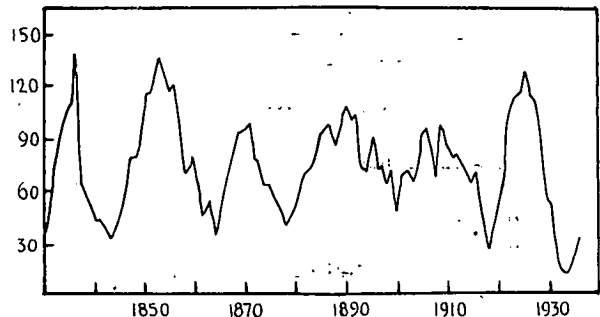
⁹⁾ Volgens Mr. Versteeg, op een persconferentie in Juni, zou ongeveer 5 pCt. van de beleggingsportefeuilles, die tot het kartel zijn toegetreden, onbelegd zijn gebleven. Dit komt bij een bedrag van *f* 4.5 milliard dus neer op ongeveer *f* 225 miljoen. Mr. H. F. van Leeuwen komt in zijn praeadvies voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek tot een bedrag van één milliard Gulden aan steriel kapitaal. Tusschen deze twee bedragen behoeft geen tegenspraak te zijn, omdat in het laatste bedrag ook begrepen zijn o.a. de onbelegde bedragen van particuliere beleggers en Nederlandsch kapitaal, dat altijd in het buitenland belegging zoekt, maar wegens de onzekerheid tijdelijk uit het buitenland is teruggetrokken. Bovendien zal sedert Juni het onbelegde bedrag van het Beleggerskartel nog wel zijn toegenomen.

BEWEGINGEN OP LANGEN TERMIJN IN DEN AMERIKAANSCHEN WONINGBOUW.

Voor de beantwoording van de vraag, welke vooruitzichten de woningbouw in de Verenigde Staten voor de eerste paar jaren vertoont, is van groot belang het verschijnsel van de „lange golven” in die woningbouw. Kort geleden is nieuw statistisch materiaal bijeengebracht door de bekende statistici Warren & Pearson¹⁾, waardoor dit verschijnsel op nog overtuigender wijze dan voorheen wordt aangetoond.

Op de hieronder gereproduceerde grafiek uit het nieuwste boek dezer onderzoekers ziet men, hoe gedurende een eeuw zich een golfbeweging heeft vertoond van een regelmatigheid groter dan die der gewone conjunctuurgolven. Deze beweging vertoont in twee opzichten nog merkwaardige kenmerken: haar periode is zeer lang, nl. 18 jaar en haar intensiteit zeer groot, in het bijzonder in de periode na de oorlog. Tegenover een waarde der woningproductie in 1926 van \$ 4.3 milliard staat er een van \$ 0.3 milliard in 1932.

Index van de bouwbedrijvigheid per hoofd der bevolking, ontleend aan Warren en Pearson, die daarbij gebruik gemaakt hebben van indices van Riggleman en Wenzlick.

Het is bekend genoeg, dat deze lange golfbeweging niet de enige fluctuatie is, welke de woningbouw vertoont.

Behalve seizoenschommelingen vertoont hij ook een zekere beïnvloeding door de conjunctuur en voorts zijn velerlei andere oorzaken van wisselingen op korte termijn aanwezig. Het is niet de bedoeling van dit artikel om op deze kortere fluctuaties in te gaan. Ze zijn al vaak belicht, van velerlei zijde en zijn dan ook beter bekend²⁾. Voor vooruitzichten op langere termijn is echter de kennis van de langdurige bewegingen van meer belang. De zoëven gesignaleerde golfbeweging is toch bijv. ook reden — als men dit woord even permitteert — geweest van de meest bekende „abnormaliteiten” die men in het conjunctuurverloop van de woningbouw heeft menen te kunnen vaststellen.

Een voorbeeld: de woningbouw leefde reeds in 1921 sterk op, toen de algemene conjunctuur een dieptepunt had; in 1926 toen de algemene conjunctuur gunstig was, was de woningbouw ook zeer actief; in 1928/29 nam de activiteit echter af, ondanks de verbeterende conjunctuur; en in de crisis bleef ze veel langer dan de algemene conjunctuur op een zeer laag niveau.

Het verschijnsel van de lange golven in de woningbouw is ook daarom van betekenis omdat het er alle schijn van heeft, dat dit een grotendeels endogene golfbeweging is; een die uit een „inwendige” noodzakelijkheid zich steeds weer herhaalt, als de bewegingen van watergolven.

¹⁾ World Prices and the Building Industry, New York 1937, p. 109 in het bijzonder.

²⁾ Dat neemt niet weg, dat t.a.v. de conjunctuurinvloed vaak nog weinig gefundeerde meningen in de literatuur de ronde doen. Sommige schrijvers wijzen op een tegengestelde beweging; andere weer op een vertraagde; weer andere op een vooruitlopende!

Het mechanisme moet men zich aldus voorstellen. Wanneer er om een bepaalde reden schaarste aan huizen is (immigratie, of verwaarlozing tijdens een oorlog), heeft dat tot gevolg dat, na enige tijd, de huren hoog zijn. Beide verschijnselen prikkelen, weder na enige tijd, de bouwbedrijvigheid. Na verloop van de bouwtijd komen er dus veel huizen klaar. De huizenvoorraad groeit snel aan. Dat wil nog niet zeggen, dat er reeds aanstonds een grote huizenvoorraad is. Huizen zijn een dermate duurzaam „goed”, dat de gehele aanwezige voorraad vele malen groter is dan de productie van b.v. één jaar en het duurt daarom ook nog weer enkele jaren alvorens een tekort ingehaald is.

Op het moment dat het ingehaald is, zijn echter al plannen in voorbereiding en uitvoering, die gebaseerd zijn op de — nog niet aangepaste — huren en op de huizenvoorraad van enige tijd tevoren. De toename gaat nog enigszins door. Er komt een teveel aan huizen. En dan zet het omgekeerde proces in. Dalende bouwbedrijvigheid na enige tijd, als gevolg van dalende huren en minder verhuurmogelijkheid. Weer duurt het enige tijd alvorens de huizenvoorraad de invloed daarvan zover ondervindt, dat de overvloed weer in normale voorziening overgaat. Er verloopt zodoende geruime tijd voordat zich een gehele cyclus heeft voltrokken.

De bedoelde wetmatigheid kan in wiskundige formules het scherpst worden geformuleerd; zonder deze is het zelfs vrijwel uitgesloten het mechanisme goed te begrijpen; met name, om in te zien, dat de duur van de periode slechts afhangt van twee getallen, n.l. de intensiteit waarmee de bouwbedrijvigheid per jaar reageert op een gegeven tekort aan woningen („bouwreactie-intensiteit”) en de vertraging van die reactie. Deze laatste vertraging is daarbij dan het totaal van enige vertragingen, n.l. die tussen tekort en overeenkomstige huurreactie, die tussen huurreactie en bouwreactie en de bouwduur. Ook is het verband tussen deze beide getallen en de periode geenszins eenvoudig⁴⁾. Als voorbeeld moge vermeld worden, dat als het product van de bouwreactie-intensiteit en de vertraging 1.57 bedraagt, de periode precies viermaal zo lang is als de vertraging.

Wil men een zeer eenvoudig schematisch voorbeeld om de samenhang te begrijpen, dan is het volgende wel het beste. Neemt men aan, dat de vertraging in totaal vier jaar bedraagt en dat een huizenvoorraad, die 1000 eenheden onder normaal is, aanleiding is tot een bouwbedrijvigheid van 400 eenheden per jaar. Laat verder het aantal huizen in de eerste 5 jaar een tekort van resp. 1000, 900, 700, 400 en 0 vertoont hebben. In het laatste jaar zal de bouwbedrijvigheid bedragen hebben 400 boven normaal, dus de voorraad zal in het volgende jaar bedragen 400 boven normaal. In dat jaar wordt er extra gebouwd $\frac{4}{10} \times 900 = 360$; de voorraad wordt 760, enz. Voortzetting van dit reken-schema leidt tot de volgende tabel⁵⁾.

Jaar	1	2	3	4	5	6		
Voorraad ..	- 1000	- 900	- 700	- 400	0	+ 400		
Jaar	7	8	9	10	11	12		
Voorraad ..	+ 760	+ 1040	+ 1200	+ 1200	+ 1040	+ 736		
Jaar	5	6	7	8	9	10	11	12
Nieuwbouw +	400	+ 360	+ 280	+ 160	0	- 160	- 304	- 416

⁴⁾ Wie belang stelt in de wiskundige behandeling moge verwezen worden naar mijn artikel „Ein Schiffbauzyklus?” (Weltw. Archiv 1931, p. 151), waarin dezelfde gedachten op de scheepsbouw wordt toegepast. Het is mij later gebleken, dat hierop wel het een en ander valt af te dingen, doch dat voor de woningbouw in de Ver. Staten het verschijnsel zeer veel nauwkeuriger opgaat.

Natuurlijk zijn in het bovenstaande allerlei factoren verwaarloosd. Zo b.v. de invloed van de rentestand, van de bouwkosten, enz. Deze laatste grootheden vertonen echter slechts korte schommelingen; in de Ver. Staten gewoonlijk slechts van een jaar of drie, vier en men moet zich voorstellen, dat deze korte schommelingen op de lange golven gesuperponeerd zijn.

Daarnaast zijn er ook verschijnselen van andere aard, zoals de bevolkingsgroei en de stijging van de algemene woningstandaard, die het gehele niveau waaromheen zich de lange golven bewegen kunnen doen veranderen; en tenslotte tijdelijke of eenmaal optredende verstoringen, die één impuls geven, waardoor de schommeling versterkt of verzwakt wordt. Een voorbeeld van dit laatste is de oorlogstijd 1915—'18, die in een periode van relatieve schaarste aan huizen vallende, deze, door het gebrek aan arbeiders, enz. nog accentueerde en zodoende mede verantwoordelijk is geweest voor de bijzondere hevigheid der uitslagen die de schommelingen nadien hebben vertoond.

Wat de bevolkingsbeweging aangaat, deze schijnt in de vooroorlogstijd de rol van „pulsator” ook wel gespeeld te hebben. Door de migratiegolven naar de Ver. Staten gericht, is de bevolkingstoename ongelijkmatig naar tijd en plaats geweest; Newman⁶⁾ meent daarin zelfs de voornaamste oorzaak van de lange schommelingen te zien. Of dit laatste een juist gezichtspunt is betwijfel ik vooralsnog. De analyse van Roos⁶⁾ is hier overtuigender. Roos geeft in zekere zin de statistische fundering voor de hierboven uiteengezette theorie. Hij toont aan hoe de „foreclosure rate” (het percentage der wegens insolventie der eigenaren in administratie genomen huizen) lange golven vertoont, die ongeveer $2\frac{1}{2}$ jaar aan die van de huizenbouw voorafgaan en de verleende nieuwe hypotheek een kortere tijd. Hij laat daarmede zien, dat de voornaamste factor, die de grote golven in de bouwbedrijvigheid bepaalt, de kredietwilligheid is. Deze zelf hangt echter ten nauwste samen met de over- of onderbezetting der huizen enige tijd tevoren en laatstgenoemde voornamelijk met het aantal huizen dat in totaal aanwezig is. Het belangwekkende aan zijn analyse is bovendien dat wat hij de kredietwilligheid noemt niet de minste correlatie vertoont met de gewone geldmarktverschijnselen (rentestand, reserves der banken), doch blijkt hoofdzakelijk af te hangen van de situatie op de huizenmarkt zelf.

* * *

Beschouwen wij in het licht van het voorgaande de situatie op dit oogenblik, dan is een feit van grote betekenis, dat het dal van de laatste grote golf omstreeks 1933 bereikt was en dat er daarom reden is, een opgang tot ongeveer 1942 te verwachten. Deze opgang kan een aanzienlijke steun voor de conjunctuur zijn, ofschoon de betekenis van het woningbouwbedrijf voor de conjunctuur niet overschat moet worden. Weliswaar is de bevolkingstoename in de Ver. Staten de laatste 10 jaren rond 25 pCt. minder dan de 10 jaar daarvoor, zodat het gemiddelde niveau waaromheen zich de golf zou moeten bewegen misschien wat lager komt te liggen. Het aantal huwelijken blijft echter natuurlijk vrijwel op hetzelfde peil als voorheen en bovendien is de woningbouwbedrijvigheid nog altijd slechts de helft van het gemiddelde over de jaren 1919—1932.

J. TINBERGEN.

⁴⁾ Hierbij is, om de berekeningen niet te ingewikkeld te maken, een kleine onnauwkeurigheid begaan. De nieuw gebouwde huizen in jaar 5 zijn pas in de voorraad van jaar 6 medegerekend, in plaats van, zoals eigenlijk moet, voor de helft reeds in jaar 5.

⁵⁾ The Building Industry and Business Cycles, Chicago 1935.

⁶⁾ In zijn boek: Dynamic Economics, Bloomington 1934.

DE BELASTINGWETGEVING DER VEREENIGDE STATEN IN 1938.

Het is nu bijkans een jaar geleden, dat schrijver dezès de toenmalige aspecten van de belastingpolitiek der Vereenigde Staten in dit tijdschrift aan een bespreking onderwierp¹⁾.

De Federal Revenue Act 1938, het groote vraagteken van toentertijd, heeft inmiddels op 27 Mei 1938 het Staatsblad oftewel het Statute book bereikt, zij het ook zonder de onderteekening van President Roosevelt. Deze bewindsman achtte nl. termien aanwezig, om van zijn afkeuring van deze door beide Huizen van het Congres aangenomen wet — dan wel van enkele zeer belangrijke onderdeelen ervan — blijk te geven door haar zijn onderteekening te onthouden. Aan den anderen kant durfde hij het echter toch niet aan zijn recht van veto ten opzichte van de Federal Revenue Act 1938 uit te oefenen, zoodat deze, na vruchteloos verstryken van den termijn door de grondwet voor het presidentieel veto bepaald, in werking trad.

Het feit echter, dat President Roosevelt langs dezen weg tegen enkele hoofdstukken dezer wet protest heeft willen aantekenen, als zijnde onvereinbaar met de door hem aanbevolen belastingpolitiek, kan later wellicht van groote praktische beteekenis blijken te zijn.

Het is altijd een hachelijk ding, zich aan voorspellingen te wagen. Nu ik dit echter een keer in mijn voornoemd opstel heb gedaan, moet ik tant bien que mal ook de consequentie aanvaarden, dat, hetgeen ik indertijd als mijn inzicht van de toekomstige ontwikkeling der federale belastingen heb aangekondigd, nu ook aan de uitkomst worde getoetst.

Die uitkomst stemt niet geheel en al tot ontevredenheid. Immers twee van de drie vraagstukken, die ik in mijn vroeger opstel als sleutelposities in den toekomstigen strijd om een herziening van het federale belastingstelsel meende te moeten aanduiden, — t.w. de capital-gains-tax en de surtax-on-undistributed-profits — zijn inderdaad brandpunten van het openbare en parlementaire debat, en zelfs toetssteenen voor de presidentieele afkeur der nieuwe wet geworden. Slechts het probleem der hot-money-taxes, der preventieve belasting op buitenlandsch kapitaal, heeft bij de voorbereiding van de Federal Revenue Act 1938 geen rol van beteekenis gespeeld; de Roosevelt-sche regeering achtte kennelijk het tijdstip (nog) niet geschikt om wettelijke maatregelen in dien geest voor te stellen. Het is echter opmerkelijk, dat in het midden van de recente politieke crisis op ons continent de hot-money-taxes opnieuw in een bulletin der Amerikaansche regeering om den hoek kwamen kijken, als vormende een onderdeel van de te nemen voorzorgsmaatregelen in geval van een Europeeschen oorlog.

10. Capital-gains-tax.

Ten aanzien van deze belasting zooals zij er nog onder de Federal Revenue Act 1937 uitzag, mag ik in het algemeen naar mijn vroeger opstel verwijzen. Haar hoofdtrekken zijn deze:

De inkomsten, voortvloeiende uit vervreemding van vermogensobjecten waren in het algemeen aan de gewone inkomstenbelasting; zoowel der natuurlijke als der rechtspersonen, onderworpen. Natuurlijke personen genoten een zeker rabat hierop ten opzichte van vermogensobjecten, die zij langer dan één jaar hadden bezeten.

Van de door vervreemding ervan behaalde winst (capital gains) mocht bij meer dan eenjarig bezit 20 pCt. afgetrokken worden. Dit rabat steeg tot 40 pCt. voor 2- tot 5-jarig bezit; tot 60 pCt. voor 5- tot 10-jarig bezit en tot 70 pCt. voor meer dan 10-jarig bezit.

¹⁾ Zie E.-S.B. van 24 November 1937.

Capital gains; waaronder vallende koerswinsten op effecten, mochten slechts met soortgelijke verliezen gecompenseerd worden en vice versa mocht men geleden koersverliezen op effecten bijv. slechts ter hoogte van \$ 2.000 van zijn arbeidsinkomen aftrekken. Capital losses mochten evenmin als verliezen uit anderen hoofde, fiscaal gesproken, op nieuwe rekening overgebracht worden.

Geen twijfel aan, of deze regeling kon tot sterke onbillijkheden leiden, terwijl van haar eveneens een verlamme invloed op de activiteit, vooral van de grootere Amerikaansche beleggers uitging, waardoor speciaal in tijden van teruglopende conjunctuur aan het koersniveau ter beurze één groot deel van zijn weerstandsvermogen werd ontnomen²⁾.

Vandaar dat het verzet tegen deze ruwe methode van belastingheffen, vooral gedurende de jongste „recession” toenam, en dat de geleidelijke afschaffing van de capital-gains-tax zelfs een zoo prominenten voorstander vond als den vroegeren voorzitter der Securities & Exchange Commission, Kennedy.

Ziehier het — compromis-achtige — resultaat dezer pogingen:

De Federal Revenue Act '38 heeft de capital-gains-tax der naamlooze vennootschappen op den ouden voet gehandhaafd, terwijl de capital-gains-tax der natuurlijke personen belangrijke wijzigingen heeft ondergaan. In het vervolg worden die capital gains gescheiden in *short-term* en *long-term* capital gains, waaraan soortgelijke en op gelijke manier onderverdeelde verliezen beantwoorden.

Van een *short-term* capital gain, resp. loss is sprake, indien tusschen verkrijgen en vervreemden van het vermogensobject, waardoor winst is gemaakt, resp. verlies is geleden, een tijdperk van 18 maanden of minder ligt. Daarentegen heeten winsten, resp. verliezen uit vervreemding van vermogensobjecten, die men langer dan achttien maanden heeft bezeten *long-term* capital gains, resp. losses.

Short-term capital gains worden ten volle bij het belastbare inkomen gerekend. Men blijft dus met de volle kapitaalwinst belastbaar, indien tusschen verkrijgen en vervreemden van het object achttien maanden of minder liggen, terwijl men tot nog toe reeds in het genot van een reductie van 20 pCt. kwam, mits men het vervreemde vermogensobject tenminste één jaar had bezeten. *Short-term* capital losses mogen nu uitsluitend met soortgelijke winsten worden gecompenseerd.

Het saldo-bedrag van \$ 2.000 's jaars ter hoogte waarvan men tot nog toe capital losses van inkomens uit andere hoofde mocht aftrekken, is komen te vervallen. Daartegenover staat een concessie aan belastingplichtigen: hebben iemands beleggingen op korten termijn over één fiscaal jaar per saldo verlies opgebracht (net *short-term* capital loss geheeten), dan mag dit verliessaldo op nieuwe rekening van het volgende fiscaal jaar worden overgebracht en in dat jaar als *short-term* capital loss, dus met *short-term* capital gains in dat jaar gemaakt, verrekend worden. Het bedrag van dit op nieuwe rekening over te brengen saldo-verlies is echter beperkt tot het bedrag van het voor het vroegere belastingjaar opgegeven zuivere inkomen.

De nieuwe regeling nopens de *long-term* capital gains en losses is belangrijk ingewikkelder:

Voor de *long-term* capital gains is in de eerste plaats het oude rabat-systeem, zij het ook in eenigszins gewijzigden vorm gehandhaafd. Het belastingvrije percentage van gemaakte kapitaalwinsten bedraagt in het vervolg 33¹/₃ pCt., indien men het vervreemde vermogensobject meer dan achttien maar minder dan vierentwintig maanden heeft bezeten; het stijgt voor meer dan tweejarig bezit tot 50 pCt. Voor langer dan tweejarig bezit wordt geen verdere reduc-

²⁾ Vergl. Schmey: „De Nederlandsche belegger en de Amerikaansche fiscus”, Banknummer No. 15, Juli 1937 van het Algemeen Handelsblad.

tie toegestaan, terwijl in vroeger jaren na vijfjarig bezit een belastingvrij percentage van 60 pCt. en na tienjarig bezit zelfs van 70 pCt. bereikt kon worden.

Long-term capital gains mochten tot nog toe slechts met soortgelijke verliezen en wel binnen hetzelfde fiscale jaar gecompenseerd worden. Deze regel is echter in het vervolg aan een belangrijke uitzondering onderworpen, die bestaat uit de z.g. alternative taxes. Een batig saldo van de beleggingen op langen termijn, (net long-term capital gains) wordt in principe nog steeds als belastbaar inkomen aangemerkt, echter is in het vervolg compensatie van soortgelijke verliezen (net long-term capital losses) met inkomsten uit anderen hoofde toegestaan, behoudens een straks nader te bespreken beperking.

De nieuwe uitzonderingsbepalingen komen praktisch gesproken op het volgende neer:

Heeft een belastingplichtige gedurende een fiscaal jaar een net long-term capital gain behaald, dan wordt de door hem verschuldigde belasting op een dubbele manier berekend:

1. van zijn totale zuivere inkomen, dus inclusief de net long-term capital gain,
2. van zijn zuiver inkomen *zonder* die net long-term capital gain, echter *verhoogd* met 30 pCt. belasting van die kapitaalswinst.

Verschuldigd is slechts het *lagere* van de twee aldus berekende belastingbedragen. Deze nieuwe bepaling strekt ten voordeel van belastingplichtigen met een zuiver belastbaar inkomen van ca. \$ 45.000 of hooger, omdat bij die inkomens het tarief van de inkomstenbelasting der natuurlijke personen (normal-tax en surtax samen gerekend) de grens van 30 pCt. overschrijdt.

Evenredig aan de zoo juist gememoreerde beperking van de belastingheffing van long-term capital gains is een beperking van den thans voor den eersten keer toegestane aftrek voor geleden kapitaalsverliezen van het gewone inkomen: ook hier wordt de inkomstenbelasting op tweeërlei wijze berekend:

1. van het zuivere inkomen na aftrek van de geleden long-term capital loss,
2. *zonder* aftrek van dit kapitaalsverlies, echter onder aftrek van 30 pCt. van het verlies van het aldus berekende belastingbedrag.

Door den belastingplichtige verschuldigd is het *hoogere* van die twee belastingbedragen. Deze bepaling moet voorkomen, dat belastingplichtigen der hoogere inkomensgroepen door koersverliezen te „nemen” het door hen verschuldigde belastingbedrag met meer dan 30 pCt. van die verliezen kunnen verminderen.

Zoals uit het bovenstaande blijkt, is de capital-gains-tax door deze wijzigingen weliswaar niet eenvoudiger, maar in belangrijke mate soepeler geworden. Vooral het argument, dat door de bestaande regeling de belastingplichtigen der hoogere en hoogste inkomens- en vermogensklassen van de beleggingen in aandelen in steeds toenemende mate werden weerhouden en naar de belegging in belastingvrije Staatspapieren werden toegedreven, is vermoedelijk op deze wetswijziging niet geheel en al zonder invloed geweest.

Aan den anderen kant is deze gedeeltelijke verzachting van het bestaande heffingsstelsel tegenstrijdig met het Rooseveltische belasting-programma; dat, zooals later nog te bespreken, een geheel andere richting opgaat. Vandaar ook dat de nieuwe regeling van de capital-gains-tax een van de voornaamste bezwaren van President Roosevelt tegen de Federal Revenue Act 1938 is geweest.

2e. Surtax-on-undistributed-profits.

Voor de winstbelasting der naamlooze vennootschappen gold sedert de Federal Revenue Act '36 het hiernavolgende progressieve tarief; die belasting bedroeg:

8 pCt. van de eerste	\$ 2.000.—	van de zuivere winst
11 " " " " " " " "	13.000.—	" " " " " "
13 " " " " " " " "	25.000.—	" " " " " "
15 " " " " " " " "	40.000.—	te boven ging.

De voor het eerst door de Federal Revenue Act '36 ingestelde surtax-on-undistributed-profits vormde een extra-heffing van dat gedeelte van de — reeds aan de normal-tax onderworpen — winst, dat niet als dividend nog binnen het loopende belastingjaar werd uitgekeerd; haar tarief bedroeg:

7 pCt. op de eerste	10 pCt. van de onverdeelde netto-winst
12 " " " " " " " "	10 " " " " " " " "
17 " " " " " " " "	20 " " " " " " " "
22 " " " " " " " "	20 " " " " " " " "
27 " " " " " " " "	dat gedeelte van de jaarlijksche netto-winst, dat 60 pCt. van deze winst te boven ging.

In dit unieke en door belanghebbenden, alsook door tal van deskundigen fel bestreden systeem, werd door de Federal Revenue Act '38, zij het ook tegen den zin van President Roosevelt, opnieuw een diepgaande wijziging gebracht.

De surtax-on-undistributed-profits kwam als zodanig te vervallen. Echter werden de heffingsgrondslagen der winstbelasting zelve in dier voege gewijzigd, dat deze belasting op de onverdeelde winst, zij het ook in ietwat verzwakten vorm bleef gehandhaafd.

De belastingplichtige Amerikaansche naamlooze vennootschappen worden in het vervolg ingedeeld in drie klassen:

1. Met een zuivere winst van boven \$ 25.000 's jaars,
2. " " " " " " " " beneden \$ 25.000 " "
3. " " " " " " " " iets boven \$ 25.000.—

voor wie echter de volle belasting der klasse 1. te zwaar zou zijn.

1. Voor de hoofdklasse met een inkomen boven de \$ 25.000.— 's jaars ziet de tegenwoordige regeling er als volgt uit:

het tarief der winstbelasting is gebracht op 19 pCt. Van het zoo berekende belastingbedrag wordt echter afgetrokken $2\frac{1}{2}$ pCt. van het z.g. „dividend paid credit”, het bedrag, dat in het algemeen gesproken overeenkomt met het gedurende het loopende belastingjaar uitgekeerde dividendbedrag, echter met eenige bijzonderheden:

het bedrag van het gedurende het loopende belastingjaar uitgekeerde dividend wordt *verminderd* met de door den belastingplichtige ontvangen rente op belastingvrije obligaties der Vereenigde Staten en *verhoogd* met een eventueel netto-verlies, geleden in het onmiddellijk aan het aanslagjaar voorafgaande belastingjaar;

dit laatste is een zeer belangrijk punt, omdat een overbrengen van verliezen op nieuwe rekening tot nu toe fiscaal-rechtelijk geheel onmogelijk was.

Deze verrekeningsmogelijkheid zal voor het eerst voor het belastingjaar 1939 bestaan.

Voorts wordt het bedrag van het „dividend paid credit” nog verhoogd met het dividendbedrag, dat gedurende de drie voorafgaande belastingjaren niet uit de winst maar uit reserves werd uitgekeerd.

Dit komt praktisch hierop neer, dat de surtax-on-undistributed-profits is teruggebracht tot $2\frac{1}{2}$ pCt. bruto. Immers, een N.V., die haar geheele winst reserveert, betaalt nu 19 pCt. winstbelasting, terwijl zij haar geheele winst uitkeerende, $2\frac{1}{2}$ pCt. minder, of wel $16\frac{1}{2}$ pCt. zou betalen.

Tegelijk hiermede is de kwestie van het z.g. Schachtel-privilege opnieuw geregeld en wel eveneens in den geest van een compromis: terwijl t/m. 1934 de Amerikaansche N.V.'s over het op haar aandelenbezit in andere N.V.'s ontvangen dividend geen winstbelasting behoeften te betalen — zulks in overeenstemming met de in de meeste andere landen bestaande regelingen —, werd haar sedert de Federal

Revenue Act 1935, vrijstelling nog slechts ter hoogte van 90 pCt. van het ontvangen dividendbedrag, en sedert de Federal Revenue Act 1936 slechts nog ter hoogte van 85 pCt. van dit bedrag, verleend. M.a.w. 10 pCt. resp. 15 pCt. van het ontvangen dividendbedrag werd bij de belastbare winst gerekend.

Voor beperking van het Schachtel-privilege heeft de Federal Revenue Act 1938 een nieuwen vorm, om niet te zeggen „façon de parler” gekozen: het Schachtel-privilege wordt nu „dividends received credit” genoemd en bedraagt 16½ pCt. van het ontvangen dividendbedrag. De resterende 2½ pCt. wordt bij de belastbare winst gerekend. Derhalve zijn ontvangen dividenden ter hoogte van 86.84 pCt. van de winstbelasting der Amerikaansche N.V.'s vrijgesteld, terwijl van het resterende gedeelte ad 13.16 pCt. de normale winstbelasting geheven wordt. Het wil mij voorkomen, dat voor deze uitzonderlijke splitsing geen andere reden te vinden zou zijn, behalve die van een zekere symmetrie met de boven besproken „dividend credit”.

De twee andere klassen, door de Federal Revenue Act 1938 voor de winstbelasting der Amerikaansche N.V.'s geschapen, zijn objectief en subjectief van veel minder belang. Ik volsta derhalve met te harer aanzien het volgende te vermelden:

2. N.V.'s met een jaarlijksche winst beneden de \$ 25.000,— worden als volgt belast:

over de eerste	\$ 5.000.—	van hun zuivere winst	12½ pCt.
„ „ volgende	\$ 15.000.—	„ „ „	14 „ en
„ „ „	\$ 5.000.—	„ „ „	16 „

3. De belasting van de N.V.'s met een zuivere winst van iets boven („slightly in excess of”) de \$ 25.000,— kan het beste door het meest eenvoudige geval geïllustreerd worden, dat nl. bedoelde N.V. noch dividend van andere N.V.'s, noch belastingvrije rente van government securities heeft ontvangen: het belastingbedrag bedraagt dan, overeenkomstig den regel zooals aangegeven hierboven sub 2. \$ 3525,— van de eerste \$ 25.000,— zuivere winst en wordt verhoogd met 32 pCt. van het \$ 25.000,— te boven gaande bedrag. Zoodra echter de aldus berekende belasting hooger zou worden dan wanneer zij berekend werd volgens de regels voor de hoofdklasse (zie boven sub 1), wordt de belasting der hoofdklasse (heffingspercentage 19 pCt. min korting) toegepast en de betrokken N.V. daarmee automatisch in de hoofdklasse gerangschikt.

Deze wetswijziging ten opzichte van de surtax-undistributed-profits heeft met die ten aanzien van de capital-gains-tax dit gemeen, dat zij een belangrijke verzachting van een door de openbare meening niet gunstig beoordeelde belasting met zich mede heeft gebracht, alsmede dat deze wijziging lijnrecht tegen de richting der Rooseveltische belastingpolitiek ingaat. Echter schijnt de druk der openbare meening onder den invloed van de recession zoo sterk geweest te zijn, dat de volksvertegenwoordigers tegen den onwil van hun kiezers nog meer opzagen dan tegen den tegenstand van den overigens nagenoeg almachtigen President.

3e. Andere wetswijzigingen.

Vergeleken hiermede zijn de overige wijzigingen der bestaande federale belastingen, zooals vervat in de Federal Revenue Act '38 van betrekkelijk ondergeschikten, gedeeltelijk ook van zuiver technischen aard. Derhalve meen ik met een zeer beknopt overzicht van deze veranderingen te kunnen volstaan, zonder dat deze beschouwing aanspraak op volledigheid wil maken.

a. Personal holding companies en corporation improperly accumulating surplus.

Het ligt in de lijn van de Federal Revenue Act '38, dat de bestaande bepalingen nopens de besloten N.V.'s in overeenstemming gebracht moesten worden met het

nieuwe fiscale vennootschapsrecht in het algemeen. Daarenboven valt een zekere tendens te bespeuren om de positie van deze maatschappijen, zij het dan ook in technisch opzicht, eenigszins te verlichten. Weliswaar zijn de tarieven van beide soorten van surtaxes ongewijzigd gebleven; echter is het de personal holding companies nu toegestaan niet slechts dividenden uitgekeerd gedurende het loopende boekjaar van haar surtaxplichtig inkomen voor dat jaar af te trekken, maar ook dividenden uitgekeerd gedurende de eerste 2½ maanden van het daarop volgende boekjaar in mindering te brengen.

Voorts genieten de personal holding companies in het vervolg nog 60 dagen respijt, indien zij in afwijking van haar aangifte in de surtax-on-personal-holding-companies aangeslagen worden. Zij kunnen zich van die belasting bevrijden, door een bedrag overeenkomend met het als surtaxplichtig aangeslagen inkomen alsnog als dividend aan rechthebbers uit te keeren.

In dezelfde richting wijzen de nieuwe bepalingen, bestemd om een liquidatie van N.V.'s te vergemakkelijken; deze zijn in de eerste plaats op personal holding companies gemunt.

Maar ook nadien blijft het vraagstuk der belastingtechnische behandeling van liquidaties en reorganisaties van N.V.'s een van de meest ingewikkelde van het tegenwoordig Amerikaansche belastingstelsel. Een nieuwe reeks van uitzonderingsbepalingen in dit verband is geschapen ten behoeve van public utility companies, die op verlangen van de Securities en Exchange Commission, dan wel ten gevolge van een met de S.E.C. aangegane dading haar concern-opbouw en -structuur moeten wijzigen. In het vervolg zullen dergelijke min of meer gedwongen reorganisaties over het algemeen kunnen geschieden zonder dat belasting op niet-reële liquidatiewinsten verschuldigd zal zijn.

b. Buitenlandsche belastingplichtigen.

De positie der non-resident aliens en der foreign corporations is over het algemeen ongewijzigd gebleven.

Echter is de winstbelasting verschuldigd door de groep der z.g. resident foreign corporations over haar inkomen uit Amerikaansche bronnen teruggebracht van 22 tot 19 pCt., zulks evenredig met de tariefwijziging der winstbelasting voor domestic corporations.

c. Accijnzen.

Op het gebied der indirecte belastingen valt te constateeren, dat de Unie van een geheele reeks van kleinere accijnzen, die heel typeerend als „nuisance taxes” aangeduid plegen te worden, afstand heeft gedaan.

Vervallen zijn o.m. ingaande 1 Juli 1938 de accijnzen resp. speciaal omzetbelastingen op toiletzeep, tandpasta e.d., op bont, gramfoonplaten, sportartikelen, fototoestellen en kauwgum; de bedrijfsbelasting op het winnen van ruwe petroleum en het raffineeren daarvan, op de fabricage van mout en andere moutproducten en op papieren en eenvoudige houten lucifers.

In een volgend artikel zullen de boven geschetste belastingtechnische wetswijzigingen worden bezien tegen den achtergrond der Rooseveltische belastingpolitiek.

Dr. F. E. SCHMEY.

DE BELEGGINGSWAARDE VAN DEN LANDELIJKE EIGENDOM IN NEDERLAND.

De waarde van den landelijken eigendom in Nederland belooft een zeer aanzienlijk bedrag. Volgens het laatste verslag over den Landbouw in Nederland beslaat Nederland een oppervlakte van 3.293.414 ha. Hiervan zijn 2.344.465 ha bouw- en grasland en tuingrond, 255.849 ha bosch en 465.914 ha woeste grond, rietland, kwelders, moerassen enz.

Wat is nu de waarde van deze gronden? Hierbij zal in de eerste plaats gedacht moeten worden aan de waarde, die zij hebben voor de cultuur, omdat de cultuurwaarde het minst aan speculatieve schommelingen onderworpen is. Vele terreinen, die als cultuurland worden gebruikt, kunnen tengevolge van bijkomstige omstandigheden een geheel andere, meestal hogere waarde hebben. Vooral spelen hier een rol de terreinen, die nu of in de toekomst in aanmerking komen voor bouwterreinen. Overigens is ook de cultuurwaarde wel aan eenige schommeling onderhevig. Zoo zullen bijvoorbeeld in een tijd van hoge opbrengsten der producten, door welke omstandigheden dan ook, de pachtprizen en daardoor ook de koopprizen hooger worden dan bij een gedrukte markt. Ik herinner hier aan den tijd, nog niet lang geleden, toen de prima bloembollengronden tengevolge van de grote vraag zoo hoog in prijs waren, dat sommige gronden zelfs wel voor guldens per m² werden verkocht. Het spreekt intusschen vanzelf, dat men met het oog op een goede belegging met zulke abnormale gevallen geen rekening mag houden.

Niet in cultuur gebrachte gronden.

Wanneer wij dan in de eerste plaats de groep, die hierboven het laatst genoemd werd en waarvan de *woeste gronden* het grootste gedeelte uitmaken, nader bekijken, dan is het wel duidelijk, dat men hier voor het meerendeel van deze gronden niet kan spreken van cultuurwaarden, doch dat deze terreinen hun waarde ontleenen aan hetgeen ervan gemaakt kan worden. Kan een perceel grond in verband met zijn ligging en grondgesteldheid ontgonnen worden tot bouw- of grasland, dan zal de waarde van dezen woesten grond verband houden met de toekomstige waarde van het cultuurland, dat daaruit ontstaan zal en van de kosten, die deze ontginning met zich zal brengen. Woeste grond dus, die door de bodemgesteldheid bouw- of grasland zal opleveren van slechts matige kwaliteit, zal bij dezelfde ontginningskosten minder waard zijn dan een perceel, dat uitstekend bouw- en grasland zal kunnen worden en wanneer de ontginning eenvoudig en goedkoop is, zal men weer meer voor den woesten grond kunnen besteden.

De laatste jaren worden groote oppervlakten woeste grond met hulp van werklozen ontgonnen. Het is gebleken, dat deze ontginningen zeer goede werkobjecten zijn. In normale tijden geschiedde de grondbewerking voornamelijk met een ploeg en andere werktuigen, waar dit nu met de schop geschiedt. De kosten worden daardoor natuurlijk belangrijk hooger, doch van Overheidswege wordt dan in verband met het tewerkstellen van werklozen een belangrijk percentage van de loonen als subsidie gegeven. De ontginner maakt hiervan gaarne gebruik, ook omdat het bewerken van den grond met de schop hem beter in staat stelt de meest juiste grondbewerking toe te passen dan dit met den ploeg het geval zou zijn. Mede daardoor geven de ontginningen van de laatste jaren dikwijls betere en spoediger resultaten dan vroeger wel het geval was, terwijl het verleende subsidie ten slotte de ontginningskosten toch niet te hoog doet oploopen.

Is de woeste grond van minder goede kwaliteit, dus armer of droger of wel bestaat deze uit duin en zandverstuivingen, dan is hij niet geschikt voor aanleg tot bouw- of grasland, doch zal gewoonlijk nog wel beboscht kunnen worden. De prijs nu van boschgrond houdt weer verband met de waarde, die het

daarop groeiend bosch t.z.t. zal kunnen bereiken en met de kosten, die gemaakt moeten worden om dit bosch aan te leggen. Deze prijzen zullen gewoonlijk wel heel wat lager zijn dan van woesten grond, die in aanmerking kan komen voor aanleg tot bouw- of grasland. Een uitzondering daarop maken wel de gronden, die geschikt zijn voor aanleg tot griend (wilgen) of tot populierenbosch, maar voor dezen vorm van boschcultuur kunnen alleen goede gronden gebruikt worden, die ook geschikt zouden zijn om tot grasland te worden aangelegd.

Het hierbovenstaande geldt ook voor de andere in deze groep genoemde terreinen als *rietland* enz. Sommige van deze geven op zichzelf reeds eenige opbrengsten, doch meestal is de waarde hiervan niet hoog. Ook zijn er terreinen bij, die niet anders dan na het maken van zeer hoge kosten van indijking en bemaling in cultuur te brengen zijn, zoodat men hier alleen van een negatieve cultuurwaarde zou kunnen spreken. Zulke gronden blijven dan ook in hun cultuurstaat liggen, tenzij er andere belangen zijn, die deze hoogere uitgaven motiveeren. 40 à 50 jaar geleden werden er in ons land nog wel complexen goede heidegrond verkocht voor ongeveer f 25.— per ha. Die tijd is voorbij. De ontginningstechniek heeft zich na dien tijd zoodanig ontwikkeld, dat de waarde van heidegronden geschikt voor bouw- of grasland wel op het tienvoudige en hooger gesteld moet worden en het zijn volstrekt geen bijzondere gevallen, wanneer men voor goeden heidegrond meer dan f 500.— per ha besteedt. Voor de minder goede heidegronden en de zandverstuivingen en duinen, die dus ten hoogste in aanmerking kunnen komen voor aanleg tot bosch, moet zeker niet hooger dan f 100 per ha gerekend worden, wanneer men ten minste van het toekomstige bosch nog een eenigszins behoorlijke, zij het dan ook matige, rente verlangt. Wanneer men als gemiddelde waarde van al onzen woesten grond een bedrag van f 100.— à f 200.— aanneemt, komt men voor deze groep dus op een totaalcijfer van pl.m. f 70.000.000.

Boschgronden.

De waarde van de bosschen loopt uit den aard der zaak zeer uiteen. Een pas aangelegd bosch heeft nog slechts toekomstwaarde; vlak na den aanleg is het kapitaal, dat er in vastgelegd is, gelijk aan de grondwaarde, vermeerderd met de aanlegkosten, terwijl de waarde vlak voor de velling gelijk te stellen is aan de waarde van den opstand vermeerderd met de grondwaarde. De rentabiliteit van boschbezit wordt dus verkregen door den aangroei van het hout, want men kan aannemen, dat de waarde van den grond zich weinig wijzigt. De aangroei van het hout wordt geogst in den loop van de groeiperiode bij de geregeld toegepaste dunningen en tenslotte bij den oogst van het eindproduct, den volwassen boom. Hoe oud dit eindproduct moet worden om de hoogste rentabiliteit te bereiken, hangt af van de boomsoort, van den plaatselijken groei dezer soort en ook van de tijdsomstandigheden. Uit den aard der zaak is de lengte van den groeitijd dus nogal uiteenlopend. Een dennenboschcomplex, dat hoofdzakelijk als mijnhout wordt geëxploiteerd, is op 40- à 50-jarigen leeftijd wel zoo ongeveer aan zijn eind. Groeit het dennenbosch nog goed door en levert het rechte stammen op, dan zal het mogelijk voordeliger zijn om paalhout te kweken, wat dan wel ten minste 70 of 80 jaar oud zal moeten worden. Voor het produceeren van zwaar eiken paal- of zaaghout zal het bosch nog wel ouder dan 80 jaar moeten zijn. Bosschen van populieren, een boomsoort, die goeden grond vereischt, maar zeer snel groeit, zijn op 25-jarigen leeftijd reeds uitgegroeid tot hout, dat geschikt is voor de klompemakerij, voor lucifersfabrieken enz. Boschcultuur komt dus in het algemeen in aanmerking voor belegging op den langen duur. Men zal bij de berekening van de rentabiliteit met samengestelde interest moeten rekenen. Alleen wanneer men een groot boschbe-

drijf heeft, zal het op den duur mogelijk zijn de jaarlijksche inkomsten en uitgaven wat meer gelijkmatig te doen worden. Het bedrijfsplan moet er dan op gericht zijn, dat de verschillende leeftijden zooveel mogelijk gelijkmatig vertegenwoordigd zijn, zoodat er jaarlijks ongeveer evenveel gehakt kan worden en ook de uitgaven, die gedaan moeten worden, elkaar niet te veel ontlopen. Bij een ontginningsbedrijf is dit natuurlijk voorloopig niet het geval.

De rentabiliteit van boschbezit hangt overigens van verschillende omstandigheden af. In de eerste plaats of de grond duur dan wel goedkoop gekocht is, in de tweede plaats of de aanleg normaal verlopen is, ten derde of de verzorging gedurende den groei op de juiste wijze is geschied en ten slotte in, wellicht de voornaamste, plaats, of de houtprijzen voldoende zijn. Deze houtprijzen hadden tot den grooten wereldoorlog een vrij normaal verloop. Zij wisselden het eene jaar wel wat met het andere, maar er was toch een geringe algemeene stijging merkbaar, die voornamelijk verband hield met de toeneming van het gebruik en de verminderde wereldproductie. Sindsdien echter hebben zich groote wisselingen voorgedaan; in oorlogstijd werd het hout zeer duur en daarna in verband met de verminderde koopkracht, de algemeene prijsdaling en allerlei devaluatieverschijnselen in houtuitvoerende landen zeer laag in prijs. Het evenwicht heeft zich nog steeds niet hersteld, hoewel de houtprijzen den laatsten tijd wel wat beter geworden zijn.

De waarde van een bosch kan onverwacht grootendeels verloren gaan door boschbrand, doch daartegen zijn goede beschermingsmaatregelen te nemen en men kan zich bovendien tegen dit gevaar verzekeren, wat niet te duur komt.

Een ander gevaar is het optreden van ziekten en beschadigingen, doch ook daartegen zijn bij een goed beheer wel maatregelen te nemen, die deze gevaren tot een minimum beperken.

De waarde van de Nederlandsche bosschen loopt in verband met het hiervoren vermelde uiteen van ongeveer f 200.— tot f 1200.— per ha. Gemiddeld zou deze waarde niet hoger aan te slaan zijn dan ongeveer f 600.—, zoodat het geheele Nederlandsche boschbezit, uitgaande van de reeds vermelde cijfers uit het Verslag over den Landbouw bedraagt f 150.000.000.

De eigenlijke landbouwterreinen.

Van grooter belang voor onze belegging zijn de bouw- en graslanden, de eigenlijke landbouwterreinen, welke dan kunnen bestaan uit grootere of kleinere boerderijen of tuinderijen of wel uit z.g. los land, d.w.z. gronden, waarop geen gebouwen voorkomen, die dus niet tot een bepaalde boerderij behoren, doch gewoonlijk „los” verhuurd worden. Wij kunnen deze cultuurgronden verdeelen in eenige groepen in verband met de geaardheid van den grond. Zoo hebben wij in de eerste plaats de kleigronden, die dan nog weer onderverdeeld kunnen worden in zeeklei- en rivierkleigronden, in de tweede plaats de zandgronden, dan de laagveengronden, voornamelijk de weidestroken in Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Friesland en tenslotte de veenkoloniale gronden in het Noord-Oosten van ons land.

De kleigronden en de gronden in de weidestroken zijn in den loop der tijden wel het hoogst in prijs geweest. Sedert het gebruik van kunstmest meer algemeen is geworden en de cultuur van onze zandgronden in vele opzichten is verbeterd, zijn onze zandbedrijven in waarde toegenomen. Bij de zandgronden speelt vooral de hoogteligging een rol; op hooge en droge zandgronden kunnen sommige landbouwgewassen nog wel met succes geteeld worden, maar men is hier veel meer afhankelijk van den regenval en in elk geval beperkt in de keuze der gewassen. De lage, vochthoudende zandgronden, die ook geschikt zijn voor aanleg tot grasland zijn het best.

Overigens moet bij de waardebepaling van al deze gronden terdege rekening worden gehouden met de lasten, die op een bepaald terrein of op bepaalde gronden drukken. Ik doel hier in de eerste plaats op de waterschapslasten, die in sommige plaatsen zeer hoog zijn en voor sommige gronden zelfs zoo hoog, dat van eenige handelswaarde nauwelijks gesproken kan worden.

De waarde van veenkoloniale gronden wisselt niet zoo sterk als van de zandgronden. Ook hier echter hangt de opbrengst geheel af van het gebruik van kunstmest. Wanneer de veenkoloniale gronden goed zijn ontgonnen, is het risico van den oogst hier geringer dan op vele zandgronden.

De laatste jaren zijn de landprijzen ten gevolge van den lagen rentevoet, van de devaluatie en mede door de meerdere vraag naar grond voor geldbelegging vrij wat gestegen, meer althans dan de pachtprijzen en de opbrengsten wettigen. Van grondbezit wordt op dit oogenblik dan ook in het algemeen slechts een lage rente gemaakt. Meestal zal men niet boven $2\frac{1}{2}$ à 3 pCt. komen.

De landprijzen loopen voor de verschillende grondsoorten en, in de verschillende deelen van ons land nogal uiteen. Voor onze kleigronden loopt de waarde uiteen van ongeveer f 1500.— — f 2800.— per ha, voor de zandgronden van ongeveer f 1000.— — f 2000.—, voor de laagveen- en veenkoloniale gronden wat hooger dan laatstgenoemde. Wanneer men als gemiddelde ongeveer f 1800.— per ha aanhoudt, komt dit onderdeel van het landelijk bezit op een totaal van ongeveer f 4.220.000.000.

* * *

Het totaal van het Nederlandsche grondbezit zou dus, zonder de gebouwen op ongeveer f 4.440.000.000 geschat kunnen worden. VAN LONKHUYZEN.

VERPLICHTE AFSCHRIJVING OP HUIZEN- BEZIT WENSCHELIJK ?

Inleiding.

Den laatsten tijd trekt het vraagstuk der volkshuisvesting en stadsontwikkeling weer meer dan tevoren belangstelling in den kring van ons bedrijfsleven, getuige het rapport van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel¹⁾ en de artikelen van den heer Glasz²⁾ en den heer Angenot³⁾ in dit weekblad, die beiden bij dit rapport aanknoopen.

In laatstgenoemd artikel vestigt de heer Angenot terloops de aandacht op de wenschelijkheid een wettelijke regeling te overwegen tot verplichte afschrijving en fondsvorming voor onderhoud van woningen.

Over dit punt, dat ik als het „Stuttgarter Systeem” reeds terloops ter sprake bracht op de praeadviesvergadering van het Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw van 13 November 1937⁴⁾ wil ik hier eenige nadere beschouwingen geven. Niet om definitieve voorstellen in een bepaalde richting te doen, want daarvoor is de zaak nog niet rijp, doch alleen om de wenschelijkheid te betoogen, dat de hier liggende mogelijkheden en moeilijkheden nader worden onderzocht. Gezien de mate, waarin onze volkswelvaart zoowel in economisch als in sociaal opzicht betrokken is bij de vraagstukken in kwestie, lijkt een dergelijk nader onderzoek alleszins gemotiveerd.

Het systeem van verplichte afschrijving op het huizenbezit is, voor zoover mij bekend, voor het eerst ter sprake gebracht in twee voordrachten van den

¹⁾ Maatschappijbelangen, Mei en Juli 1938 „Saneering van de binnenstad”.

²⁾ E.-S.B. van 13 Juli 1938 „Problemen van den Woningvoorraad”.

³⁾ E.-S.B. van 10 Aug. 1938 „Stadsvernieuwing en woningverbetering”.

⁴⁾ Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw, December 1937, blz. 223.

„Deutscher Verein für Wohnungsreform“ door Dr. K. Strölin en Dr. G. Asmuss, respectievelijk Oberbürgermeister en Rechtsrat van Stuttgart⁵⁾ en bij mijn uiteenzetting zal ik in hoofdzaak deze Stuttgarter voorstellen volgen. Uiteraard zijn deze voordrachten sterk nationaal-socialistisch gekleurd (gegrond op de gedachten Blut-und-Boden en Gemeinnütz vor Eigennütz), doch het wil mij voorkomen, dat men in ons land al te vaak belangwekkende uiteenzettingen van onze naburen met een schouderophalen voorbijgaat, alleen omdat de grondslagen van hun staat verschillen van die van den onze.

Een soortgelijk onderwerp is dit jaar op de vijfde zitting van het Congrès International des Travaux d'Hygiène publique in Genève ter sprake gebracht door Dr. Messerli, Directeur van den Gemeentelijken Gezondheidsdienst te Lausanne in zijn voordracht „Le Rajeunissement des Villes“⁶⁾.

Bezwaren van den huidige toestand.

In den laatsten tijd zijn op het gebied der volkshuisvesting verschillende kwesties met een overwegend economisch karakter aan de orde gekomen, waarvan de voornaamste zijn het groote aantal leegstaande woningen, de voorraad ongewilde woningen (en meer in het algemeen de ongewilde stadswijken), de moeilijkheid van saneering van stadsdeelen wegens de hooge kosten, die daaraan verbonden zijn, de onmogelijkheid tot het bouwen van nieuwe woningen met een dekkende huur voor sommige bevolkingsdeelen (in het bijzonder landarbeiders) en de verruiming van de arbeidsmarkt door woningbouw en woningverbetering.

Wil men deze problemen elk voor zich afzonderlijk oplossen, dan geraakt men al spoedig in, wat ik zou willen noemen, een crisispolitiek, waarbij maatregelen, die tijdelijk en opportunistisch bedoeld zijn, permanent blijken, waarbij de eene maatregel op den andere volgt zonder dat men tevoren precies kan bepalen, waar het einde zal zijn en waarbij de maatregelen elkaar ongewild en onvoorzien beïnvloeden, zoodat vicieuze cirkelgangen kunnen ontstaan.

Een typisch voorbeeld van het vergeefsche zoeken naar partieele oplossingen was bijv. de vergadering, waarin de praeadvies van het Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw werden behandeld over het onderwerp: Leegstaande woningen van ouderen datum⁷⁾.

* * *

Volgens Spengler is een der meest typische verschillen tusschen de beschaving der antieken en onze Westersche cultuurperiode, dat de Grieken en Romeinen slechts het heden zagen en het „carpe diem“ als richtsnoer hadden en dat wij in ruimte en tijd steeds de eeuwigheid voor oogen houden. Wij zijn dus geheel in overeenstemming met onze natuurlijke gaven, wanneer wij een „endgültige“ oplossing voor onze problemen — en ook voor onze economische problemen — zoeken.

Naar mijn oordeel dient bij elke gerichte economische politiek — dus zoodra men zich al dan niet noodgedwongen van het beginsel van het „laissez faire, laissez aller“ verwijderd — voorop te staan de gedachte hoe het kwaad in den wortel aan te tasten, m.a.w. het volgen van een systeem, waarbij alle vraagstukken, die een oplossing vereischen, gelijktijdig en in onderlinge harmonie worden bezien.

Als een dergelijk systeem is van meerdere zijden de laatste jaren aanbevolen een doelmatige ordening

⁵⁾ Die Wohnung, April 1935, „Die Stuttgarter Denkschrift über Gebäudeerneuerung“.

⁶⁾ De Ingenieur van 15 Juli 1938.

⁷⁾ Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw, September en December 1937.

der woningproductie⁸⁾ op grond van de omstandigheid, dat het product woning zich door een aantal bijzondere kenmerken (t.w. lange levensduur, onverplaatsbaarheid, vrij groot per eenheid geïnvesteerd kapitaal, geringe elasticiteit van de behoefte en het groote sociale belang van een behoorlijke woning en van een voldoende aantal woningen) sterk van alle andere economische goederen onderscheidt en op de markt een positie inneemt, die veel meer dan bij andere producten het vrije spel der maatschappelijke krachten tot een fictie maakt.

Met de wenschelijkheid van een ordening der woningproductie ben ik het geheel eens — in het midden latende op welke wijze de ordening zal dienen plaats te vinden — doch zij is n.m.m. geen panacée voor alle kwalen. En in het bijzonder een deel der hiervoor aangegeven moeilijkheden op economisch gebied is slechts oplosbaar, indien behalve een ordening der productie, ook een ordening van het uit de markt nemen van het oude woningbezit plaats vindt. Immers ook hierin verschilt de woning van andere goederen, dat een te lange consumptietermijn sociale en economische bezwaren geeft.

Reeds zijn, zooals bekend, aan haar bestaansduur door wettelijke maatregelen grenzen gesteld. Deze grenzen zijn bepaald in de Woningwet (artikel 18 tot en met 32a) en in de Ontheffingswet (artikel 77).

De voorschriften dragen uiteraard het karakter van den tijd der totstandkoming (1901) en houden geen rekening met de economische en stedebouwkundige ontwikkeling van na dien tijd.

De onvolkomenheden van de huidige wettelijke regeling kunnen als volgt worden samengevat:

De wet heeft alleen het oog gehad op ongeschiktheid ter bewoning in den zin van technische onbruikbaarheid. Ir. Angenot heeft echter uiteengezet — en ik zal hier niet in herhalingen vervallen — dat het karakter van geheele buurten, dus afgezien van den woningtoestand zelve, heeft geleid — en in de toekomst waarschijnlijk in nog veel sneller tempo zal leiden — tot ongewildheid en dus tot leegstaan der zich in die buurten bevindende woningen. Niet slechts slijtage en verval van de woning zelve, doch ook de stedebouwkundige verzorging van de wijk waarin de woning ligt (te weinig open ruimte voor straat, tuin en plantsoen, gemengde bebouwingswijze) hebben zoowel ongewildheid als ongeschiktheid ter bewoning uit sociaal, hygiënisch, verkeers- en luchtbeschermingsoogpunt tengevolge. In dit verband wijs ik slechts op de bekende „Auflockerungs“-tendenzen als uitzwerming van de bewoners der binnenstad naar forensenplaatsen en de deglomeratie van industrie.

De noodige stadsvernieuwing is dus niet alleen urgent uit hoofde van de beperkte ongeschiktheid ter bewoning, zooals de Woningwet deze kent, doch ook ter vermijding van de ongewildheid van bepaalde buurten, die ontstonden in een tijd, dat er andere (of geen) stedebouwkundige opvattingen heerschten.

Het totstandbrengen van een stadsvernieuwing op zoodanige wijze, dat noch de grondslagen van onze volkshuishouding worden geschokt, noch aan huiseigenaren, hypotheekhouders of huurders ontoelaat-

⁸⁾ Rapport betreffende Ordening van de Woningproductie door Ir. P. Bakker Schut, 1935,

voorts: Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw, Maart en Mei 1936, Voordracht van Ir. P. Bakker Schut en discussie in de vergadering van het Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw.

Rapport door de Commissie voor de goede woning, ingesteld door de besturen van den Nationalen Woningraad en het Ned. Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw, uitgebracht op 5 Mei 1936.

De Ingenieur van 13 Maart 1936, Dr. Ir. H. G. van Beusekom „Ordening van de Woningproductie“.

Economisch-Statistische Berichten van 19 Augustus en 2 September 1936. Ch. Glasz „De ordening van de woningmarkt“, en van 9 September 1936 „Het aspect van de woningmarkt“.

bare verliezen of lasten worden opgelegd, is een punt, waarover in de eerste plaats klaarheid moet komen.

De waardebeoordeling ten dienste van de onteigening in geval van saneering (artikel 93, 94 en 95 der Onteigeningswet) houdt wel in zekere mate rekening met den toestand der perceelen, doch blijkt in de praktijk een onoverkomelijke hinderpaal om te geraken tot saneering door de overheid op groote schaal. Toepassing van artikel 94 der Onteigeningswet vindt in de praktijk niet plaats, omdat men door aanschrijvingen tot verbetering, indien daaraan werkelijk uitvoering zou worden gegeven, een afdoende saneering voor langen tijd onmogelijk zou maken.

Saneering door particulieren is praktisch slechts in uitzonderingsgevallen mogelijk, enerzijds omdat de kadastrale grenzen in verband met de eischen der bouwverordening nieuwbouw dikwijls niet mogelijk maken, anderzijds omdat tot het tijdstip der onbewoonbaarverklaring veelal zoodanige revenuen van de oude panden worden getrokken, dat nieuwbouw weinig aantrekkelijk is en het tijdstip voor onbewoonbaarverklaring nu eenmaal niet gelijktijdig voor alle panden in de te saneeren buurt aanbreekt.

Het systeem der onbewoonbaarverklaring, dat thans plotseling de waarde van een tegen aanmerkelijken huurprijs verhuurd perceel tot vrijwel niets terugbrengt, heeft in vele gevallen een uitermate onbevredigend kant. Gaat men vergelijken, dan is de billijkheid tegenover de eigenaren soms ver te zoeken.

In de eene gemeente wordt bij de onbewoonbaarverklaring een geheel andere maatstaf aangelegd dan in de andere, vooral sinds de Gezondheidscommissies zijn opgeheven. Tegen excessen wordt uiteraard door Gedeputeerde Staten, voorgelicht door den Inspecteur der Volkshuisvesting — en in hoogste instantie door de Kroon, voorgelicht door den Hoofdingspecteur — gewaakt, doch niet kan worden voorkomen, dat een aantal plattelandsgemeenten geheel stilzit, zoodat de bewoonde krotten daar alle beschrijving tarten en dat in andere gemeenten niet alleen de kwaliteit der woning, doch velerlei andere omstandigheden (bijv. financiële positie van eigenaar of bewoner, tijdelijk leegstaan der woning, ouderdom en aard van de bewoners, aspect van een hoofdstraat, rooilijnoverschrijding, werkverruiming door nieuwbouw, angst voor armlastigen uit andere gemeenten) den doorslag geven bij onbewoonbaarverklaring, zonder dat nu juist de woning van dien aard is, dat herziening van het besluit van den Gemeenteraad door de hogere macht noodig is. Men heeft dus geen zekerheid, dat, over de geheele linie bezien, ook werkelijk de allerslechtste woningen het eerst onbewoonbaar worden verklaard.

De ondervinding, opgedaan bij het uitbrengen van advies over een 1000-tal gevallen van onbewoonbaarverklaring is, kortweg gezegd, dat koop en verhuur van oude woningen in vele gevallen een hazardspel is, waarbij de inzet (de kostprijs van het krot) gering en de uitbetaling (de huur) hoog is, doch waarbij de bank (de gemeente) van tijd tot tijd zéro werpt en alle inzetten door onbewoonbaarverklaring doet verdwijnen. Hoe sterk dit besef onder de huiseigenaren leeft, blijkt wel uit de naar mijn smaak wel van weinig sociaal inzicht getuigende rede van Mr. P. H. W. Ch. van Wicheren op het Congres van den Nederlandschen Bond van Huis- en Grondeigenaren en Bouwondernemers te Groningen op 27 Juli 1938, waarin middelen aan de hand worden gedaan om bij dreigende onbewoonbaarverklaring nog eenigen tijd huur van het pand te kunnen blijven trekken.

Gevalen zijn mij bekend, waarbij krotten als geldbelegging werden aangekocht, die tijdelijk een rente van 25 pCt. à 30 pCt. afwierpen: zag de eigenaar dus kans vier jaar lang onbewoonbaarverklaring te ontlopen, dan was hij eruit en elk jaar meer levert grove winst. Met de deelnemers aan een dergelijken windhandel behoeft men uiteraard, als de onbewoonbaarverklaring spoediger intreedt dan verwacht werd;

geen medelijden te hebben, doch moeilijker wordt de toestand, indien men te maken heeft met eigenaren, die moeten leven van de huur en die — op het platteland veelal kleine luyden — soms op advies van een of anderen „zaakwaarnemer” deze „belegging” hebben gekozen. Of ook indien men te maken heeft met z.g. „eigen” woningen.

In alle gevallen, of nu de eigenaar rijk of arm of zelfbewoner is, treft men hetzelfde euvel aan: er is niet aan gedacht, dat een woning net als een kleedingstuk maar een bepaalden tijd mee kan en op een kwaad moment versleten is: men heeft verzuimd regelmatig op zijn woningbezit af te schrijven (ik spreek hier uiteraard niet over de grootere lichamen, die woningen exploiteeren en waarbij de afschrijving gebruikelijk is). Na de onbewoonbaarverklaring is de restwaarde van grond en opstal veelal niet groot genoeg om de hypotheek — het zal hier wel veelal particuliere hypotheekgevers betreffen — te dekken. Men heeft zich niet vertrouwd gemaakt met de gedachte van geleidelijke waardevermindering en vooral op het platteland treft de onbewoonbaarverklaring als een donderslag bij helderen hemel.

Daar, waar op het platteland geen onbewoonbaarverklaring plaats vindt, verlamt de voorraad oude krotten elke mogelijkheid tot nieuwbouw. Immers de zeer lage huren der oude krotten, die door gebrek aan woonbeschaving zonder morren bewoond blijven — in dergelijke gemeenten hebben de landarbeiders soms meer belangstelling voor de schuurruimte dan voor hun woonruimte — hebben tengevolge, dat het bouwen van een nieuwe woning met dekkende huur niet mogelijk is.

Wel ondervindt het bouwen van woningen met dekkende huur op het platteland ook andere beletselen, gelegen in de zeer geringe inkomsten der landarbeiders en het geringe deel van het inkomen, dat men gewend is voor huur te besteden, doch de ervaring leert, dat daar waar onbewoonbaarverklaring en bouwen voor krotvervangning plaats vindt, men het belang van een goede woning leert inzien en genegen is een grooter deel van het inkomen voor huur af te zonderen.

Een andere moeilijkheid om op het platteland te geraken tot een systematische onbewoonbaarverklaring van het oude krottenbezit is het hooge percentage „eigen” woningen, waarvoor dit ultimatum remedium dikwijls een harde maatregel beteekent.

Maatregelen tot verbetering.

Uit het vorenstaande volgt, dat maatregelen tot verbetering van den toestand dringend noodig zijn in het algemeen belang (hygiënisch, cultureel en ten dienste van verkeer en luchtbescherming) en tevens in het belang van overheid (hooge kosten van stadsvernieuwing), eigenaren en hypotheekhouders (leegstaande woningen en onzekerheid tijdstip onbewoonbaarverklaring) en bewoners (woningtoestand op dat deel van het platteland, waar onbewoonbaarverklaring geen toepassing vindt).

Bij het overwegen van een herziening der wettelijke maatregelen dient te worden uitgegaan van het feit, dat elk gebouw vroeger of later de grens van zijn bruikbaarheid en daarmee van zijn levensduur bereikt. Het tijdstip daarvan wordt, behalve door zijn technische waardevermindering tengevolge van slijtage en verval ook bepaald door economische waardevermindering als gevolg van gewijzigde woonbehoeften en gewijzigde eischen op het gebied van sociale, verkeers-, bevolkings- en luchtbeschermingspolitiek, welke, naar te voorzien is, in de toekomst in versneld tempo zal doorgaan. Deze waardevermindering kan door onderhoud en verbetering slechts worden beperkt, doch niet ongedaan worden gemaakt. Huiseigenaren en particuliere hypotheekhouders houden hiermede in het algemeen onvoldoende rekening.

Tot voor eenige jaren werd van deze waardevermindering (afgezien van de gevolgen van onbewoonbaarverklaring) weinig bemerkt, omdat zij werd ge-

compenseerd (en veelal meer dan gecompenseerd) door stijging van de grondwaarde. Door talrijke factoren, die hier niet verder behoeven te worden nagegaan, is aan de stijging van de grondwaarde thans een einde gekomen. Slechts moge in dit verband worden gewezen op de bouwtechnische voorschriften, die aan soort en wijze van bebouwing scherpere eischen stellen dan voorheen, zoodat aan het steeds dichter op elkaar en steeds hoger bouwen in vele plaatsen reeds een einde is gekomen en elders binnen afzienbaren tijd zal komen.

In vele gevallen zal na de stadsvernieuwing de dichtheid van bebouwing dus geringer zijn.

* * *

Noch de Woningwet, noch de Onteigeningswet houdt met de geleidelijke waardevermindering van het woningbezit rekening. Afgezien van het, zooals gezegd, praktisch niet toe te passen artikel 94 der Onteigeningswet, moet bij onteigening voor niet-onbewoonbaar verklaarde gebouwen een prijs worden betaald, die gebaseerd is op een bewoning gedurende onafzienbaren tijd (nl. de gekapitaliseerde huurwaarde, vermeerderd met bedrijfsschade e.d.).

Door deze regeling ontstaat een ongemotiveerd groot verschil in vergoeding aan eigenaren van niet- en wel onbewoonbaar verklaarde woningen in een saneeringsplan. De eerstbedoelden krijgen naar verhouding te veel betaald en de overheidskas wordt onmatig belast.

Alvorens tot saneering wordt overgegaan, behooren eerst alle woningen onbewoonbaar te worden verklaard, die daarvoor in aanmerking komen, zulks teneinde de onteigeningskosten te drukken. Dit zal door de eigenaren van deze woningen als een onbillijkheid worden gevoeld, aangezien, indien men te werk ware gegaan in de volgorde van ongeschiktheid ter bewoning, andere woningen elders in de stad wellicht zouden hebben moeten voorgaan.

Het is n.m.m. duidelijk, dat de geleidelijke waardevermindering van een gebouw tot uitdrukking behoort te komen bij de waardebeoordeling ten dienste van onteigening en dat zij tevens voor eigenaar, hypotheekhouder en overheid een maatstaf — één der maatstaven — behoort te vormen, waaruit de tijdsafstand, die het gebouw van onbewoonbaarverklaring scheidt, ten naaste bij moet kunnen worden bepaald.

In plaats van over onbewoonbaarverklaring kan in dit geval beter worden gesproken over onttrekking aan de woningmarkt, immers dit zou moeten kunnen geschieden ook zonder dat voldaan is aan de eischen, welke thans voor onbewoonbaarverklaring worden gesteld.

De voordeelen van een dergelijke regeling liggen voor de hand.

Men komt tot een meer objectieve norm voor onttrekking aan de woningmarkt, waaraan overheid, huiseigenaar en hypotheekhouder houvast hebben. De overheid kan de financiële gevolgen van de stadsvernieuwing tijdig overzien en systematisch de verbetering van geheele stadswijken ter hand nemen, doordat de financiële consequenties daarvan worden gemitigeerd. Zoodoende wordt het leegstaan van geheele wijken en de daaruit voor eigenaren en hypotheekhouders voortvloeiende financiële ramp voorkomen.

Voor eigenaren en hypotheekhouders is de onbewoonbaarverklaring geen hazardspel meer: men ziet deze lang tevoren aankomen, waarbij tijdig door aflossing van hypotheek en afschrijving het in de woning gestoken kapitaal wordt vrijgemaakt. Men kan dan ook niet meer klagen over de hardheid van dezen maatregel, ook niet in het geval daardoor een „eigen” woning wordt getroffen. Op het platteland zal dit de zoo gewenschte systematische krotopruijing bevorderen.

Doch bovendien zou een dergelijke regeling, indien bij de wet ruilverkaveling ten dienste van saneerings-

doeleinden⁹⁾ mogelijk wordt gemaakt, een ander, minder voor de hand liggend gevolg kunnen hebben.

En wel dit, dat naast de overheid ook de particulieren tot saneering zullen overgaan. Immers zij zien tijdig het tijdstip aankomen van algeheele waardeeloosheid van hun opstallen (met als een zwaard van Damocles de onteigening tegen grondwaarde) en zij zullen derhalve veelal tijdig zelf tot saneering zien te komen.

En tenslotte is een bijkomstig voordeel, dat men desgewenscht objectieve waardenormen kan verkrijgen, niet alleen bij onteigening, doch ook bij hypotheekverleening, boedelscheiding, grondbelasting, vermogensbelasting en brandverzekering.

Dr. Ir. F. P. BAKKER SCHUT.

⁹⁾ Ir. Angenot bepleit deze in zijn vorenvermeld artikel, zoo ook het XVIIe Internationale Architectencongres te Parijs in Juli 1937, vgl. Bouwkundig Weekblad Architectura van 11 September 1937.

DE RIJKSMIDDELEN OVER SEPTEMBER.

Algemeen beeld.

In tegenstelling met wat de vorige drie maanden te zien gaven, heeft de maand September weer eens een hogere opbrengst aan niet-directe Rijksmiddelen opgeleverd dan in de gelijknamige maand van het vorige jaar. De overschrijding bedraagt f 1.390.600 en komt op rekening van de dividend- en tantiëmebelasting, de invoerrechten, den gedistilleerd-, den suiker- en den tabaksaccijns, de omzetbelasting, de registratierechten, de successierechten en de loodsgelden. Feitelijk is de zaak nog iets gunstiger, daar het eindresultaat in negatieven zin werd beïnvloed door de zegelrechten, die met niet minder dan f 1.634.400 terugliepen, doch in September 1937 abnormal hoog waren, t.w. f 1.436.100 meer dan in September 1936, onder meer veroorzaakt door ruimer vloeien van de heursbelasting in die maand. Ook ten opzichte van de raming viel de laatste maandopbrengst niet tegen; bij verreweg de meeste middelen werd de raming overtroffen; een uitzondering maakten slechts de zoutaccijns, de couponbelasting, de zegelrechten, de registratierechten en de successierechten. Hieraan moet nog toegevoegd, dat in totaal f 2.415.700 meer werd ontvangen dan waarop blijkens de raming was gerekend.

De totale opbrengst over de eerste drie kwartalen van het jaar bedraagt f 330.556.600 tegen f 326.746.500 over hetzelfde tijdvak van 1937 en bij een evenredige raming van f 321.918.750. Tien middelen droegen tot den vooruitgang bij tot een gezamenlijk bedrag van f 15.343.100, waarbij vooral de successierechten de aandacht trekken, die een stijging van f 7.348.600 vertoonden. De overige zeven middelen daalden tezamen met f 11.532.900, waarvan f 9.588.000 is te wijten aan het terugloopen der zegelrechten.

Dividend- en tantiëmebelasting.

Gaan wij de afzonderlijke heffingen na in de volgorde, waarop zij op den staat voorkomen, dan treft ons vooreerst het voor September mooie opbrengstcijfer van de dividend- en tantiëmebelasting, welke een acres van f 950.300 aanwijst. Zelfs werd de gemiddelde maandraming overtroffen (met f 143.900), wat in dezen tijd van het jaar, nu de goede maanden voor deze heffing voorbij zijn, maar zelden voorkomt. Het gevolg van dezen meevaller is, dat de dividend- en tantiëmebelasting tot dusver reeds f 484.800 meer heeft opgeleverd dan het geheele voor 1938 geraamde opbrengstcijfer. Gerekend over negen maanden is het loopende jaar f 2.750.700 bij het vorige in het voordeel. Ongetwijfeld stemt de loop van dit middel tot tevredenheid, al kan de verwachting voor het volgende jaar, gezien de daling der wereldconjunctuur, toch niet hoog gespannen zijn.

Invoerrechten.

De invoerrechten vertoonden een flinken vooruitgang (van f 409.200), dank zij abnormaal groote vrijmaking van thee en andere consumptiegoederen en overschreden de raming zelfs met f 562.100. Doordat verschillende voorafgaande maanden evenwel dalende cijfers te zien gaven, eindigen de eerste drie kwartalen met een achterstand van f 1.014.000 in vergelijking met de raming. Door de moeilijke internationale verhoudingen blijven de invoerrechten een zwak punt in het geheel der middelen vormen. Dit geldt ook van het statistiekrecht, dat ditmaal f 33.400 minder verschafte (over negen maanden belooft de achteruitgang f 222.600), waarin de vermindering van onze buitenlandse handel zich manifesteert.

Accijnzen.

Over de accijnzen valt over het algemeen te roemen noch te klagen. Het zout leverde in de afgelopen maand f 20.900 minder op dan in September 1937, doch hierin is een reactie te zien op de voorafgaande maand, toen de genoemde accijns aan den hoogten kant was. De geslachtaccijns gaf f 14.900 minder te boeken, doch hier werd de raming met f 43.100 overtroffen, zoodat de maandopbrengst, op zichzelf beschouwd, geen reden tot ontevredenheid biedt. Niettemin moet hierbij worden bedacht, dat de geslachtaccijns voornamelijk door de hooge rundveeprijzen op peil wordt gehouden. De wijnaaccijns liep een weinig terug (met f 13.000), doch de eerste drie kwartalen gaven tezamen nog een surplus van f 16.700. De gedistilleerdaccijns steeg met f 336.500; daarentegen verschafte het bier f 186.800 minder. Bij de beide laatstgenoemde middelen werd de gemiddelde maandraming ruim overschreden. Met den suikeraccijns gaat het den laatsten tijd vrij goed; ditmaal kon f 234.000 meer worden geboekt dan in dezelfde maand van het vorige jaar, terwijl de maandraming zelfs met f 703.700 werd overschreden. Ook de tabaksaccijns maakt een goed figuur; bij dit middel kwam f 237.000 meer binnen dan in September 1937 en f 525.200 boven de gemiddelde maandraming. Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat alle accijnzen in het tijdvak Januari t/m. September meer hebben opgebracht dan in de eerste drie kwartalen van het vorige jaar en dat gedurende deze periode alleen de gedistilleerdaccijns bij de raming is ten achter gebleven (met f 250.200).

Anderc indirecte heffingen.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf f 3.600 minder dan in dezelfde maand van het vorige jaar (het nadeelig verschil bedraagt over negen maanden f 3.000). Zeer goed was weer de omzetbelasting, die, niettegenstaande de record-opbrengst van Augustus j.l., weer boven de f 7 miljoen kwam. De stijging bedroeg ditmaal f 301.100 (over negen maanden f 2.141.100). Naast het duurder worden van verschillende artikelen, moet vooral aan de intensievere toepassing der wet worden gedacht. De couponbelasting kon de ontvangst van September 1937 niet halen, al was het nadeelig verschil ook gering (f 2.700). Door de talrijke conversies zal de daling van dit middel zich nog wel eenigen tijd voortzetten; er werd in de eerste drie kwartalen reeds f 1.026.800 minder geïnd dan in hetzelfde tijdvak van 1937.

Op de zegelrechten werd reeds, even geweest. Van den teruggang der afgelopen maand ad f 1.634.400 komt f 418.300 op rekening van een trager vloeien der beursbelasting. Van de groote activiteit ter beurze, die in het vorige jaar te constateeren viel, is niet veel meer overgebleven. De ontvangsten bewegen zich weer geheel op het peil van vóór de laatste opleving. De registratierechten leverden ongeveer evenveel op als in September 1937 (f 640 méér); bij dit middel is ten opzichte van de raming tot dusver een tekort ontstaan van f 135.900.

De successierechten vermeerderden met f 829.800,

doch de ontvangst van September 1937 was bijzonder laag. Niettegenstaande de vrij belangrijke stijging werd de gemiddelde maandraming ditmaal niet gehaald (opbrengst f 170.100 minder). De maand Juni was echter dermate goed (de raming werd toen met f 4.610.700 overschreden), dat deze belasting wel een stootje kan velen. Gerekend over negen maanden werd de ontvangst van het vorige jaar met f 7.348.600 en de evenredige raming met f 4.308.200 overtroffen. Tenslotte moge nog worden gewezen op de loodsgelden, die f 1.700 méér opleverden. Deze heffing blijft zich den laatsten tijd op vrijwel hetzelfde peil bewegen.

Directe belastingen.

Bij de directe belastingen oefent het nieuwe belastingjaar niet zooveel invloed meer uit. Het zuiver bedrag der kohieren steeg van eind Augustus tot ultimo Sept. j.l. van f 100.895.700 tot f 109.543.800. Dit laatste bedrag komt f 11.573.300 uit boven den stand op 30 September van het vorige jaar. Alle heffingen droegen tot deze vermeerdering bij. Bij de grondbelasting mag in het accres (f 148.600) een normaal accres worden gezien. Bij de inkomstenbelasting (toeneming f 9.860.900) is een belangrijk deel toe te schrijven aan de verhooging van de opcenten. Voorts is de verbetering van den economischen toestand in 1937 van invloed geweest. Tenslotte kan een vlugger verloop van aanslagregeling tot de stijging hebben bijgedragen. Bij de vermogensbelasting zal de verbetering (f 677.100) wel grootendeels een gevolg zijn van de waardevermindering van diverse vermogensbestanddeelen door hogere effectenkoersen e.d. Hetzelfde geldt van de Verdedigingsbelasting I. Bij de belasting van de doode hand bedraagt het voordeelig verschil f 170.500.

AANTEKENINGEN.**Een kanteekening bij het Rapport-Van Vuuren.**

In een Scanadinavische encyclopedie troffen wij onlangs een omschrijving van de stad Utrecht aan, die als volgt luidde:

„UTRECHT. — Stad in Nederland. 150.000 inw., gelegen aan den Krommen Rijn. Heeft omvangrijke sigarenindustrie”.

Deze bijzonderheden, nu nog slechts in staat een glimlach op te roepen, zijn eenmaal juist geweest. Zooals de Kromme Rijn eens een machtige stroom was, die de stad als voornaamste waterweg diende, zoo had Utrecht — zij het een aantal eeuwen later — 150.000 inwoners en een bloeiende sigarenindustrie.

Thans is het stedelijk gebied, als men daartoe ook rekent de aan Utrecht vast gebouwde deelen van Zuilen, Jutphaas en Maartensdijk, gegroeid tot 190.000 inwoners. Een verdere uitbreiding, die te verwachten is, is het onderwerp geweest van een studie van Prof. L. van Vuuren en zijn medewerkers, ingevolge een opdracht hem verstrekt door de gemeentebesturen van Utrecht en 9 randgemeenten, luidende:

„het instellen van een onderzoek voor het in groote lijnen bepalen van de behoeften, waarmede in het gedeelte van de provincie Utrecht, omvattende Utrecht als centrumgemeente en de gemeenten Achtienhoven, de Bilt, Bunnik, Houten, Jutphaas, Maartensdijk, Oudenrijn, Vleuten en Zuilen; rekening moet worden gehouden bij het treffen van voorzieningen in het belang van de ontwikkeling der welvaartsbronnen, een harmonischen opbouw van de bevolking, de toekomstige huisvesting van die bevolking en haar recreatie.”

Het resultaat is neergelegd in een lijvig „Rapport betreffende een onderzoek naar de Sociaal-Economische structuur van een gebied in de provincie Utrecht”, een document, dat men door zijn groote helderheid en vaak schitterenden stijl reeds dadelijk met genoegen leest, waarbij men al spoedig getroffen wordt door de oorspronkelijke visie, die de samenstellers op tal van overheidsmaatregelen in het verleden en

op den gang van zaken in de toekomst hebben. Een document, dat stellig van groote waarde zal blijken als het bij het opstellen van een streekplan voor het gebied geraadpleegd wordt. Tevens is het een pleidooi geworden voor het recht van bestaan der sociale geografie als schakel in den keten der wetenschappen, een pleidooi, des te treffender door het praktisch nut dat men er van trekken kan. Het had o.i. dan ook met minstens evenveel recht een onderzoek naar de sociaal-geografische structuur kunnen heeten. Dan zou de hier volgende kanteekening wellicht achterwege gebleven zijn. Nu de sociaal-economische structuur van het betreffende gebied is onderzocht, meenen wij het volgende niet ongeschreven te mogen laten, te meer daar de rapporteurs zich (op pag. 263) vele vragen stellen, de werkloosheid in de sigarenindustrie rakend, die hiermede deels beantwoord worden.

In 1898, toen Utrecht 100.000 inwoners telde, bedroeg het aantal in de tabaks- en sigarenindustrie werkzame personen blijkens het gemeenteverslag van dat jaar ruim 1.200, waaruit, vooral als men de gezinsleden, die veelal als huisarbeiders in drukke tijden bij sprongen, mede in aanmerking neemt, het groote belang van deze industrie voor de stad in dien tijd kan worden afgeleid. Hetzelfde cijfer vindt men in de volkstellingen van 1909 en 1920¹⁾. Een groot deel van deze industrie werkte voor den export. De Utrechtsche sigaren vonden door heel Europa en tot ver in Azië hun weg; de Scandinavische landen behoorden tot de grootste afnemers.

In 1918 kwam de catastrofe. Een kortzichtige regeeringsmaatregel bracht het bloeiende bedrijf een slag toe, waarvan het nimmermeer is hersteld. Bij beschikking van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel van 25 Juni 1918 werd het vervoer van sigaren, sigarillo's en sigaretten verboden, op een moment dat er orders voor millioenen stuks sigaren waren geaccepteerd, die op uitvoering lagen te wachten. Op 6 Juli 1918 werd het vervoer van gekorven tabak verboden.

Dadelijk werden de fabrieken gesloten of ging men op halve kracht werken. De werkloosheid, die in het 1e halfjaar 1918 niet meer dan enkele tientallen personen omvatte, liep in drie weken tijds op tot 52 pCt. en steeg tegen het einde van het jaar tot 66 pCt. Het export-verbod hield aan tot Februari 1919, toen had de concurrentie zich inmiddels van dat deel der markt meester gemaakt, waarop de Nederlanders haar niet meer hebben kunnen verdringen. Dit beteekende een pijnlijke amputatie voor de gemeente Utrecht. Een legertje werklozen binnen haar poorten, dat grootendeels op beroepsomvorming of — in later jaren — emigratie was aangewezen. In den loop der jaren is dit proces voltrokken, de Gemeente verleende hulp bij de opleiding van sigarenmakers tot bouwvakarbeiders, geleidelijk verlieten zooveel menschen het bedrijf of de gemeente, dat het aantal arbeiders in de Utrechtsche tabaks- en sigarenindustrie nu nauwelijks 500 meer bedraagt, waarvan 60 tot 80 pCt. werkloos is. Van deze werklozen is 67 pCt. langer dan 1 jaar onafgebroken werkloos (zie pag. 262 van het rapport-Van Vuuren). De fabrieken staan als verlamde deelen van een levend organisme stil in het stadsbeeld, aan verval ten prooi. Utrecht zit er mee.

Nieuwe industrieën verzezen, maar daarvoor was in Utrecht geen ruimte meer. Zij vestigden zich in de randgemeenten (zie pag. 135). Het is nu eenmaal niet doenlijk een metaalgieterij te beginnen in een oude sigarenfabriek. De randgemeenten profiteerden. Bij alle andere argumenten, die grensuitlegging rechtvaardigen, is ook dit er een, dat men niet te licht moet tellen als Utrecht om uitbreiding vraagt. De financieele positie van de gemeente mag niet duurzaam lijden onder wat in een onbedachtzaam ogenblik van hoogerhand is vernietigd.

H. D. BAARS.

¹⁾ In 1918 werkten bovendien vele honderden forensen in de Utrechtsche sigarenindustrie.

De zichtbare suikervoorraden in de wereld.

De zichtbare voorraden per 1 Sept. zijn volgens C. Czarnikow:

In tons	1938	1937	1936
Duitschland	730.000	311.000	360.000
Tsjecho-Slowakije	89.000	75.000	101.000
Frankrijk	254.000	190.000	323.000
Nederland	72.000	98.000	133.000
België	74.000	52.000	63.000
Hongarije	35.000	35.000	27.000
Polen	100.000	77.000	87.000
U.K. Geimp. suiker	320.000	191.000	182.000
„ Binnenl. „	38.000	68.000	14.000
Europa	1.712.000	1.097.000	1.290.000
V.S. Alle havens	334.000	151.000	401.000
Cuba	1.486.000	1.202.000	1.102.000
Java	694.000	648.000	904.000
Totaal	4.226.000	3.098.000	3.697.000

ONTVANGEN BOEKEN.

Das deutsche Finanzwunder door Dr. W. Prion. (Berlijn-Wilmersdorf 1938; Verlag: Der Betriebswirt Franke & Co. K.G.).

Les Mouvemens de Fond de l'Economie Anglaise 1800—1913 door Paul Rousseaux. (Leuven 1938; Institut de Recherches Economiques).

Der Weltluftverkehr, Elemente des Aufbaus, door Prof. Dr. Ing. Carl Pirath. (Berlijn 1938; Verlag von Julius Springer. Prijs R.M. 8).

Reinvestment Cycles and their Manifestation in the Norwegian Shipping Industry door Johan Einarssen. Publicatie No. 14 van het University Institute of Economics. (Oslo 1938; J. Chr. Gundersens Drukkerij).

Slump and Recovery 1929—1937, a survey of world economic affairs by H. V. Hodson. (Londen 1938; Oxford University Press. Prijs 10/6).

Kreditgeldschöpfung und Kreditgeldkontrolle (dissertatie) door Hubert Wengle. (Affoltern a. A. 1937; Buchdruckerei Dr. J. Weiss).

Die westdeutschen Kanäle und ihre Tarife. (Duisburg 1938; Verlagsgesellschaft m.b.H. „Rhein“).

De landbouwcrisismaatregelen, hunne werking en uitvoering XIX (met bijlagen). Driemaandelijksch verslag aan de Staten-Generaal (April, Mei, Juni 1938). (Den Haag 1938; Algemeene Landsdrukkerij).

Britain in Recovery. Prepared by a research committee of the economic science and statistics section of the British association. (Londen 1938; Sir Isaac Pitman & Sons Ltd. Prijs 15/-).

Het bedrijfsleven tijdens de regering van H. M. Koningin Wilhelmina 1898—1938. Uitgave van J. Frijda's Uitgevers-onderneming, Amsterdam.

Natalité et progrès. Synthèse économique, démographique et biologique, sur la base des expériences de la France, de l'Allemagne et du Danemark door K. A. Wieth-Knudsen. (Parijs 1938; Librairie du Recueil Sirey).

Jaarcijfers voor Nederland 1937. Bewerkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek, 's-Gravenhage. ('s-Gravenhage 1938; N.V. Drukkerij Albani. Prijs f 4.25).

Indexcijfers van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

	Indexcijfer voedings- en genotmiddelen	Indexcijfer agrarische grondstoffen	Indexcijfer niet-agrar. grondstoffen	Algemeen indexcijfer grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoerproducten
Aug. „ ...	45,5	40,9	55,7	48,9	47,6	44,7
Sept. „ ...	45,7	41,0	56,5	49,5	48,0	46,0
27 Sept.-4 Oct. „ ...	44,9	41,0	56,5	49,5	47,7	46,5
4-11 Oct. „ ...	44,6	41,3	57,8	50,3	48,0	47,6
11-18 „ ...	44,2	41,2	56,9	49,8	47,7	47,4
19-25 „ ...	44,6	41,4	56,6	49,7	47,7	47,3

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Ult. September 1938 (in Gulden)

AFDEELING Ia Dir. belastingen	Kohieren voor den dienst 1938 ¹⁾			
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t. m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
Grondbelast. a)	10.528.562	16.032	10.512.530	10.363.946
Inkomst.bel. b)	71.172.373	1.184.493	69.987.880	60.126.971
Vermogensbel. c)	16.835.122	99.963	16.735.158	16.058.074
Verdedig. bel. I	10.605.563	71.030	10.534.534	9.818.251
Bel. v. d. doodehd.	1.780.565	6.860	1.773.705	1.603.236

Totaal... 110.922.185 1.378.378 109.543.807 97.970.478

a) $\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 60—78 procenten. c) Hoofdsom + 75 procenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1938/1939 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1937/1938. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1937/1938 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1936/1937. ³⁾ Voor het belastingdienstjaar 1938/1939 worden $\frac{70}{88}$ procenten gegeven.

AFDEELING Ib Overige middelen.	Sept. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenkomstige periode 1937
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmel.	1.893.864	21.484.772	18.734.065
Rechten op den invoer	8.728.762	72.486.018	72.860.112
Statistiekrecht	216.992	1.835.325	2.057.887
Accijns op zout	129.917	1.676.822	1.566.695
Accijns op geslacht	643.075	5.508.991	5.489.329
Accijns op wijn	498.783	1.717.095	1.700.419
Accijns op gedistill.	2.796.795	20.749.761	20.435.523
Accijns op bier	692.158	6.114.887	5.814.031
Accijns op suiker	5.287.000	41.828.845	40.730.168
Accijns op tabak	3.441.871	27.794.118	26.551.647
Bel. op gouden en zilverw.	47.971	395.805	398.818
Omzetbelasting	7.017.116	56.968.315	54.827.206
Couponbelasting	452.783	4.045.225	5.071.986
Recht. en boeten v. zegel	1.437.592 ¹⁾	16.576.159 ²⁾	26.164.139
Recht. en boet. v. registr.	1.170.440	12.140.307	12.276.232
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	3.662.209	38.808.197	31.459.594
Opbrengst d. loodsgelden	67.084	426.003	608.559

Totaal... 38.184.412 330.556.645 326.746.460

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissonnairs in effecten, enz. f 316.128 (Beursbel.). ²⁾ Idem f 3.275.828.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1937/1938 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Sept. 1938	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1936/37 tot en met dezelfde maand van 1937
Gemeente.f.belast. ...	60.297.476	57.117.262
Opc. verm. t. get. v. 50	6.043.351	5.215.035

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1937.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1937 tot en met de maand Sept. 1938
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	10.800.000	10.304.193
Inkomstbelasting	72.000.000	72.739.962
Vermogensbelasting	18.000.000	20.549.465
Verdedigingsbel. I	8.000.000	10.646.919
Belasting v. d. doode hand	2.000.000	1.988.744
Divid.- en tantiëmelasting	13.800.000	22.378.009
Rechten op den invoer	91.250.000	97.259.528
Statistiekrecht	1.600.000	2.769.309
Accijns op zout	2.000.000	1.804.516
Accijns op geslacht	6.000.000	7.358.504
Accijns op wijn	1.800.000	2.204.290
Accijns op gedistilleerd	27.500.000	28.445.658
Accijns op bier	7.000.000	7.814.400
Accijns op suiker	53.000.000	55.300.287
Accijns op tabak	32.500.000	35.336.082
Belast. op gouden en zilverw.	475.000	571.391
Omzetbelasting	62.500.000	74.157.901
Couponbelasting	6.500.000	6.321.552
Rechten en boeten van zegel	16.400.000	32.561.406
Rechten en boeten v. registr.	11.100.000	16.647.004
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	40.800.000	45.030.245
Opbrengst der loodsgelden	500.000	860.794
Totaal....	484.025.000	553.050.159

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1938	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Sept. 1938
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom wegens gebouwde eigendommen en vijf en twintig ten honderd van de hoofdsom wegens ongebouwde eigendommen)	9.600.000	9.509.143
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	20.000.000	19.448.984
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig procenten op de hoofdsom)	15.500.000	11.521.597
Vermogensbelasting (twee en twintig procenten op de hoofdsom)	2.500.000	1.778.018
Inkomstenbelasting (tien procenten op de hoofdsom)	4.700.000	3.876.179
Totaal.....	52.300.000	46.133.921

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Sept. 1938	1938	1937
Motorrijtuigenbelasting	1.354.904	18.507.106	17.661.561
Rijwielbelasting	135.132	7.707.348	7.644.802
Totaal	1.490.036	26.214.454	25.306.363

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	16-22 Oct. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	16-22 Oct. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	63.892	1.187.173	1.257.868	125	7.325	18.980	1.194.498	1.277.848
Rogge	2.991	175.037	233.841	—	—	3.375	175.037	237.216
Boekweit	—	14.102	12.281	—	—	—	14.102	12.281
Mais	17.611	988.186	1.043.321	1.270	74.330	127.647	1.062.516	1.170.968
Gerst	24.943	412.560	295.280	—	20.087	11.764	432.647	307.044
Haver	8.956	191.787	122.453	—	8.462	3.180	200.249	125.633
Lijnzaad	1.450	133.043	163.533	3.352	181.515	182.570	314.558	346.103
Lijnkoek	1.250	48.627	57.801	—	225	—	48.852	57.801
Tarwemeel	919	46.632	33.264	130	9.550	6.445	56.182	39.699
Andere meelsoorten	787	26.778	33.433	100	4.224	6.915	31.002	40.348

STATISTIEKEN.

BANK DISCONTO'S.

Table of bank discount rates for various locations including Ned., Bk., Athene, Belgrado, Berlijn, Boekarest, Brussel, Boedapest, Calcutta, Dantsig, Helsingfors, and Kopenhagen.

OPEN MARKT.

Table showing open market rates for Amsterdam, Londen, Berlijn, Maandgeld, Part. disc., Warenw., and New York.

1) Koers van 21 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for various locations like New York, Londen, Berlijn, Parijs, Brussel, and Batavia.

Table of exchange rates for Zwitserland, Praag, Boekarest, Milaan, and Madrid.

Table of exchange rates for Stockholm, Kopen-hagen, Oslo, Helsing-fors, Buenos-Aires, and Mont-real.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.

In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates to New York for various locations like Londen, Parijs, Berlijn, and Amsterdam.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations like Alexandrië, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Istanbul, Hongkong, Kobe, Lissabon, Mexico, Montevideo, Montreal, Rio d. Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, and Warschau.

1) Office. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

Table of silver prices for Londen and N. York.

GOUDPRIJS

Table of gold prices for Londen and N. York.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$.c.p.oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Table showing the status of the national treasury, including Vorderingen and Verplichtingen.

Table showing the status of the national treasury, including Vorderingen and Verplichtingen.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of floating debt of the Netherlands-Indies for 15 Oct. 1938 and 22 Oct. 1938.

SURINAAMSCH-BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldena.

Table of main items in Surinamese Bank in thousands of guilders.

1) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 24 October 1938.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 15.531.116,06 Bijbnk. " 178.648,18 Ag.sch. " 988.125,08	f	16.697.889,32
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 4.050.000,—	"	4.050.000,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	"	"	4.050.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f 269.193.352,93 ¹⁾ incl. vrsch. Bijbnk. " 2.637.478,96 in rek.-crt. Ag.sch. " 26.441.229,83 op onderp. f 298.272.061,72	"	298.272.061,72 ¹⁾
Op Effecten enz.	f 296.979.377,38 ¹⁾	"	
Op Goederen en Ceel.	f 1.292.684,34	"	
Voorschotten a. h. Rijk	"	"	
Munt, Goud	f 106.637.535,—	"	
Muntmat., Goud	f 1.374.394.476,88	"	
	f 1.481.032.011,88	"	
Munt, Zilver, enz.	f 18.565.005,93	"	
Muntmat., Zilver.	"	"	1.499.597.017,81 ²⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	"	"	43.443.798,07
Gebouwen en Meub. der Bank	"	"	4.580.000,—
Diverse rekeningen	"	"	10.699.719,87
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/'32, S. No. 221)	"	"	8.905.871,61
	f 1.886.246.358,40	"	
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000,—	"	
Reservefondsen	" 4.860.787,51	"	
Bijzondere reserve	" 7.102.179,67	"	
Pensioenfondsen	" 11.825.267,49	"	
Bankbiljetten in omloop	" 1.014.165.785,—	"	
Bankassignatiën in omloop	" 86.337,66	"	
Rek.-Cour. { Het Rijk f 151.638.902,52 saldo's: { Anderen " 673.597.159,56	"	"	825.236.062,08
Diverse rekeningen	"	"	2.969.938,99
	f 1.886.246.358,40	"	

Beschikbaar metaalsaldo f 763.963.250,38
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is 1.909.908.125,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht —

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 63.247.800,—
2) Waarvan in het buitenland 297.801.369,16

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Anderen opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
24 Oct. '38	106638	1.374.394	1014.166	825.322	763.963	82
17 " '38	106638	1.374.394	1033.122	796.132	765.259	82
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
17 " 1938	18.494	—	289.459	4.050	10.257
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Anderen opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
15 " '38 ²⁾	137.660	193.190	79.250	28.684	
24 Sept. 1938	116.886	21.321	188.428	74.597	32.996
17 " 1938	116.886	20.616	192.040	70.677	32.413
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
15 " '38 ²⁾	2.800	73.260	72.290	51	
24 Sept. 1938	2.048	13.714	50.869	60.938	53
17 " 1938	2.754	13.783	49.670	60.473	52
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in Banking circulatie	Bankbilj. in Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
19 Oct. 1938	327.754	486.391	40.023	8.000	23.932
12 " 1938	327.799	496.382	30.032	9.554	21.853
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
19 Oct. '38	104.931	33.763	90.928	35.862	41.363	25,7
12 " '38	114.531	28.267	94.859	36.579	31.418	19,6
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
6 " '38	55.808	431	10	20.408	751	5.093	53.334
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort. k.	Particulieren
13 Oct. '38	5.570	3.151	113.417	1.314	2.384	20.977
6 " '38	5.570	3.248	118.290	463	2.399	20.835
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Anderen wissels en cheques	Beleeningen
7 " 1938	70,8	10,6	5,7	7.336,5	19,6
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 " 1938	550,0	1.090,7	7.540,9	887,0	371,5
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankscheine 15, 7 Oct., resp. 26, 20 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1938	Goud		Buitenlandse deviezen en goudwaarden	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot- aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen							Schatkist	Partic.
20/10	3.293	47	1.053	430	58	147	230	4.571	230	369
13/10	3.275	43	1.048	477	51	147	230	4.700	35	449

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
12 Oct. '38	11.029,9	11.020,2	363,2	9,3	0,5
5 " '38	10.976,4	10.967,2	367,4	7,3	0,5

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
5 " '38	2.564,0	4.262,9	9.436,7	134,0	82,8	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding tot le voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
28 Sep. '38	—	8.241	12.999	6.694	27.516	5.180

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.